

**Tapaustutkimus sosiaalisen osallisuuden merkityksistä seikkailu-
purjehduksia järjestävässä Meriheimo-hankkeessa**

Hanna Riina Henriikka Skogström

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalityö

Pro gradu -tutkielma

Lokakuu 2019

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department	
Tekijä – Författare – Author <u>Hanna Riina Henriikka Skogström</u>			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Tapaustutkimus sosiaalisen osallisuuden merkityksistä seikkailupurjehduksia järjestävässä Meriheimo-hankkeessa			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiaalityö			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Lokakuu 2019	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 55 + 2 liitettä	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelun kohteena on Y-Säätiön Meriheimo – nuorten oma väylä! -hanke. Meriheimo on seikkailupurjehduksia järjestävä hanke, jonka tarkoituksena on vähentää syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten syrjäytymisriskiä. Hanke on osa asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma AUNEa ja sen pääyhteistyökumppanina toimii Suomen Purjelaiivasäätiö – Segelfartygsstiftelsen i Finland. Meriheimo on tarkoitettu 18–30-vuotiaille pääkaupunkiseudulla asuville nuorille aikuisille, joilla itsenäinen elämä on aluillaan ja jotka jostain syystä ovat syrjäytymisvaarassa. Taustalla voi olla esimerkiksi työttömyyttä, kouluttamattomuutta tai päihde- tai mielenterveysongelmia.</p> <p>Tämä tutkielma on laadullinen tapaustutkimus, jonka aineisto koostuu kyselylomake- ja haastatteluaineistosta sekä osallistuvalla havainnoinnilla kerätystä havainnointiaineistosta. Tutkielman primääriaineisto koostuu haastattelu- ja kyselylomakeaineistosta ja sekundääriaineisto havainnointiaineistosta, jota käytetään tukemaan primääriaineistoa. Haastatteluaineisto koostuu yhdeksän haastattelun yhteenvedosta. Kyselylomakeaineistoja on viittä erilaista, joiden vastaajamäärät vaihtelevat. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksen teoreettis-käsitteellisenä viitekehystenä toimii sosiaalisen osallisuuden käsite.</p> <p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkimustehtävänä on kuvata Meriheimo-hanketta. Lisäksi tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia merkityksiä sosiaaliselle osallisuudelle Meriheimon seikkailupurjehduksille osallistuneet antavat. Tutkimustehtävänä on myös kartoittaa, millaisia taustoja ja motiiveja purjehdukselle osallistuneilla on. Tutkimuskysymykset ovat: 1. Millaisia purjehduksille osallistuneiden taustat ja motiivit ovat? 2. Millaiseksi sosiaalinen osallisuus merkityksellistyy purjehduksille osallistuneiden vastauksissa?</p> <p>Analyysin perusteella sosiaalisen osallisuuden merkityksistä muodostuu viisi eri teemaa. Nämä teemat ovat halu muutokseen, onnistumisen kokemukset, yhteisöllisyys, koulutus ja työllistyminen sekä uudet ystävät ja harrastukset. Purjehduksille osallistuminen lisää osallistujien halukkuutta muuttaa omaa elämäntilannettaan. Onnistumisen kokemusten kautta usko itseen vahvistuu. Yhteisöllisyys koetaan vahvana purjehduksella. Kaiken tämän edellä mainitun kautta halu kouluttautua ja työllistyä merkityksellistyy. Uudet ystävät ja harrastukset nähdään positiivisena lisänä purjehduskokemukselle.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Nuoret aikuiset, syrjäytyminen, Meriheimo, sosiaalinen osallisuus			

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen lähtökohdat: syrjäytyminen ja syrjäytymisen vastainen työ	3
2.1 Syrjäytyminen ilmiönä	3
2.2 Nuorten toimijuus ja syrjäytyminen	5
2.3 Meriheimo – nuorten oma väylä! -hanke tutkimuksen kontekstina	7
2.4 Seikkailukasvatus ja sail training	13
3 Teoreettis-käsitteellinen viitekehys	15
3.1 Sosiaalinen osallisuus	15
3.2 Hyvinvointi	19
4 Tutkielman toteutus	20
4.1 Tapaustutkimus	20
4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	22
4.3 Tutkimusaineisto ja aineistonkeruumenetelmät	23
4.3.1 Haastattelut	24
4.3.2 Kyselylomakeaineistot	25
4.3.3 Osallistuva havainnointi	26
4.4 Tutkimuseettinen pohdinta	28
5 Aineiston analyysi	29
6 Tulokset	32
6.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustat ja motiivit	32
6.2 Sosiaalisen osallisuuden merkitykset	36
6.2.1 Halu muutokseen	36
6.2.2 Onnistumisen kokemukset	37
6.2.3 Yhteisöllisyys	39
6.2.4 Koulutus ja työllistyminen	42
6.2.5 Uudet ystävät ja harrastukset	44
7 Johtopäätökset	46
8 Pohdinta	47
8.1 Pohdintaa Meriheimo-hankkeesta	47
8.2 Pohdintaa tutkielman toteuttamisesta	48
Lähteet	50

1 Johdanto

Syrjäytyminen on termi, jota kuulee ja näkee toistuvasti niin lehtien otsikoissa kuin uutisissäkin. Syrjäytymisestä keskustellaan eduskunnassa ja myös tavallisen kansan keskuudessa. Puhetta kuulee syrjäytyneistä nuorista ja etenkin syrjäytyneistä nuorista miehistä. Syrjäytymisen katsotaankin koskettavan erityisesti nuoria miehiä, sillä kaksi kolmesta syrjäytyneestä nuoresta on mies (Myrskylä 2012, 3). Aiheena syrjäytyminen tuntuukin pitävän pintansa, vaikka erilaisia syrjäytymistoimia pohditaan ja järjestetään jatkuvasti.

Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmaan (2019) on kirjattu yhdeksi tavoitteeksi osallisuuden ja kansalaistoiminnan vahvistuminen. Tavoitteena on vahvistaa osallisuutta ja näin torjua eriarvoisuutta. Lisäksi hallituksen tavoitteena on syrjäytymisriskien kartoittaminen, niiden parempi tunnistaminen sekä syrjäytyneiden avunsaannin tehostaminen. Tavoitteeksi on kirjattu myös yhteiskunnan eheyden vahvistaminen, jolla pyritään myös ehkäisemään syrjäytymistä. (Hallitusohjelma 2019, 78, 87.) Hallitusohjelmaan on myös kirjattu tavoitteeksi nuorten syrjäytymisen väheneminen. Tavoitteena on ehkäistä nuorten syrjäytymistä sekä vahvistaa heidän osallisuuttaan. Tätä tavoitetta yritetään toteuttaa muun muassa työllisyyden parantamisella, mielenterveyttä edistämällä ja päihdehaittoja vähentämällä. Tarkoituksena on myös lisätä nuorten osallisuutta. (Hallitusohjelma 2019, 173.)

Eräänlaista syrjäytymisen vastaista työtä tekee Y-Säätiö Meriheimo – nuorten oma väylä! -hankkeellaan, jota tämä pro gradu -tutkielma käsittelee. Tieto Meriheimo-hankkeesta tuli minulle yliopiston sähköpostilistan kautta. Innostuin erilaisesta tavasta tehdä syrjäytymisen vastaista työtä ja otin yhteyttä Y-Säätiön Meriheimo-hankkeen projektipäällikköön, tapasimme ja sovimme yhteistyöstä ja pro gradu -tutkielmani tekemisestä Meriheimo-hankkeesta. Meriheimo-hanke on seikkailupurjehduksia järjestävä hanke. Seikkailupurjehduksien avulla pyritään vähentämään syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten syrjäytymisriskiä.

Kansainvälinen sosiaalityöntekijöiden järjestö (IFSW) määrittelee sosiaalityön sellaiseksi ”käytännön ammatiksi ja akateemiseksi tieteenalaksi, jonka päätehtäviä on sosiaalisen muutoksen ja kehityksen aikaansaanti, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden parantaminen sekä ihmisten valtauttaminen ja voimaannuttaminen. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus, ihmisoi-keudet, yhteisvastuullisuus sekä erojen kunnioittaminen ovat sosiaalityön perusperiaattei-

ta. Sosiaalityön tehtävänä on hyvinvoinnin lisääminen.” (International Federation of Social Workers 2019.)

Edellisessä kappaleessa kuvattu määritelmä sosiaalityöstä kuvaa hyvin sosiaalityön tehtävää ja selittää osittain kiinnostustani tämän pro gradu -tutkielman aiheeseen. Syrjäytymisen vastainen työ parhaimmillaan saa aikaan sosiaalista muutosta, parantaa yhteenkuuluvuutta sekä voimaannuttaa ja valtauttaa ihmisiä. Syrjäytymisen vastaisen työn päätehtävänä on myös hyvinvoinnin lisääminen.

Kiinnostukseni aiheeseen heräsi myös siitä, että sosiaalityön opintojen aikana syrjäytymistä on käsitelty monessakin otteessa, ja syrjäytymisen vastaiseen työhön on myös perehdytty. Lisäksi sosiaalityö jo itsessään on syrjäytymisen vastaista työtä. Tutkimusaiheena syrjäytyminen ei ole uusi, mutta itselleni seikkailukasvatuksen ja purjehduksen yhdistäminen syrjäytymisen vastaiseen työhön on uusi, tervetullut näkökulma.

Syrjäytymisen vastakohtana nähdään usein sosiaalinen osallisuus. Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia sosiaalisen osallisuuden merkityksellistymistä seikkailupurjehduksilla. Lisäksi tarkoituksena on tuottaa tietoa Meriheimo-hankkeesta syrjäytymisen vastaisena työmuotona. Tavoitteena on nostaa esiin erilainen tapa ja menetelmä tehdä syrjäytymisen vastaista työtä. Teoreettis-käsitteellisenä viitekehyksenä tutkielmassa on sosiaalisen osallisuuden käsite. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sekä teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Sosiaalisen osallisuuden käsite on ollut ohjaamassa analyysiä.

Johdannon jälkeen tutkielmani etenee toiseen lukuun, jossa siirryn käsittelemään tutkimuksen lähtökohtia eli syrjäytymistä ja syrjäytymisen vastaista työtä. Luvussa tarkastelen syrjäytymistä ilmiönä, esittelen Meriheimo-hanketta ja seikkailukasvatusta sekä sail trainingiä. Tämän jälkeen kolmannessa luvussa perehdytään tutkielman teoreettis-käsitteelliseen viitekehykseen. Neljännessä luvussa käsittelen tutkielman toteutusta. Luvussa perehdytään tapaustutkimukseen, esitellään tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset, käydään läpi tutkimusaineistoa ja sen keruumenetelmiä sekä pohditaan tutkimuseettisiä näkökulmia. Viides luku käsittelee aineiston analyysiä. Kuudes luku on tutkielman tuloksia käsittelevä luku. Seitsemännessä luvussa käyn läpi tutkimuksen johtopäätöksiä ja kahdeksannessa luvussa pohdin tutkimusta kokonaisuutena.

2 Tutkimuksen lähtökohdat: syrjäytyminen ja syrjäytymisen vastainen työ

2.1 Syrjäytyminen ilmiönä

Tilastollisesti tarkasteltuna syrjäytyneitä 15–29-vuotiaita nuoria on jopa yli 51000, eli noin 5 prosenttia kaikista ikäluokkaan kuuluvista. Syrjäytyneistä 64 prosenttia on miehiä ja 36 prosenttia naisia. Kaikki syrjäytyneet eivät tokikaan edes päädy tilastoihin, joten tosiasiallinen syrjäytyneiden nuorten määrä on vieläkin suurempi. Syrjäytymisen käsite on usein epäselvä. Syrjäytyminen katsotaan ongelmakokonaisuudeksi, joka sisältää erilaisia osa-alueita, kuten työttömyyttä, päihteiden käyttöä, mielenterveysongelmia tai kouluttamattomuutta. Ongelmat johtavat kuitenkin usein yhteiskunnan ulkopuolelle jäämiseen. (Myrskylä 2012, 2.)

Syrjäytymisen käsitteestä käytetään eri yhteyksissä erilaisia määritelmiä, sillä syrjäytymisen määrittäminen ei ole yksiselitteistä. Useimmiten syrjäytyminen määritellään yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen heikkenemiseksi tai katkeamiseksi. Vielä tarkemmin määriteltynä tällä tarkoitetaan sitä, että yksilö ajautuu syystä tai toisesta keskeisten yhteiskunnallisten toimintojen ja palvelujen ulkopuolelle. Syrjäytymisen vastakohtaksi katsotaan sosiaalisen osallisuuden toteutuminen. Syrjäytyminen tarkoittaa siis osin tämän sosiaalisen osallisuuden toteutumattomuutta. Syrjäytymisen nähdään olevan myös marginalisoitumista, yhteiskunnan valtavirran ulkopuolelle ajautumista. (Raunio 2006, 10–11.) Konkreettisemmin syrjäytymisen ajatellaan olevan työn ulkopuolelle ajautumista, sosiaalisten suhteiden vähyyttä, osattomuutta vaikuttamiseen ja vallan käyttöön. Syrjäytyminen nähdään usein toivottomana, negatiivisena tilana. Syrjäytyminen nähdään prosessina, josta lopulta tulee toistaiseksi pysyvä tila. (Laine & Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2010, 11–13.)

Syrjäytyminen katsotaan usein kasautuneeksi huono-osaisuudeksi. Syrjäytymisen nähdään olevan prosessi, joka lopulta johtaa tällaiseen huono-osaisuuden kasautumiseen. Syrjäytymiseen liittyvät ongelmat ovat kasautuvuuden lisäksi usein pitkäaikaisia ja moniulotteisia. Huono-osaisuuden kasaantuminen on kehä, jossa yksi ongelma vahvistaa toista. Myös elämänhallinnalliset ongelmat liittyvät vahvasti syrjäytymiseen ja huono-osaisuuden kasautumiseen. (Raunio 2006, 28, 31.)

Tuula Helne (2002) tuo kuitenkin erilaista näkökulmaa syrjäytymiseen, ja näkee sen aikaan ja paikkaan sidonnaisena eli kontekstuaalisena. Helneen mukaan syrjäytymiskeskustelu sitoutuu vahvasti sen hetkiseen yhteiskuntaan ja yhteiskunnan tilaan ja kertoo siitä yhtä lailla kuin syrjäytymisestä itsestään. Helne huomauttaa, että vallitseva yhteiskunta tuottaa sen hetkistä syrjäytymiskeskustelua ja vastapainona vallalla oleva syrjäytymiskeskustelu muokkaa yhteiskuntaa. (Helne 2002, 8–9.) Syrjäytymisen käsitteen määrittelyn sijaan Helne katsoo tärkeäksi pohtia, miten yhteiskunnassa puhutaan syrjäytymisestä ja myös sen, mikä jätetään syrjäytymiskeskustelun ulkopuolelle. (Helne 2002, 1, 3, 6.)

Helneen mukaan on ongelmallista, että syrjäytyneiden ajatellaan olevan jokin yhtenäinen joukko, vaikka loppujen lopuksi syrjäytyneiden keskuudessa saattaa olla jopa enemmän heitä erottavia tekijöitä kuin heitä yhdistäviä tekijöitä. Syrjäytyneistä puhutaan yhtenä joukkona lähinnä sen takia, että he eroavat jollain tavalla niistä, joita pidetään ei-syrjäytyneinä. (Helne 2002, 74.) Tämäkään jaottelu ei ole ongelmaton, sillä ei-syrjäytyneinä pidetyt henkilöt saattavat keskenään poiketa toisistaan paljoltikin.

Otso Sandberg (2015) katsoo, että jokaisesta ryhmästä, joka on määritelty syrjäytyneeksi, on mahdollista löytää yksityiskohtaisempia ilmiöitä. Kuten Helne, myös Sandberg painottaa syrjäytymisen käsitteen määrittelyn vaikeutta ja monipuolisuutta. (Sandberg 2015, 57.) Syrjäytymisen käsite on osittain määrittynyt sosiaalisen näkökulman kautta, johon liittyy kasautuvat sosiaaliset ongelmat. Osittain käsitettä määrittää näkemys syrjäytymisestä yhteiskunnallisten tekijöiden aiheuttamana prosessina. Määrittelyä on tehty syrjäytymisen seurauksista lähtien ja toisaalta taas syrjäytymisen syistä lähtien. (Sandberg 2015, 71.)

Ongelmallisuutta syrjäytymisen käsitteeseen ja sen käyttöön luo osaltaan se, että sitä käyttämällä luomme piirin, jonka ulkopuolella syrjäytyminen paikantuu eksklusioksi ja syrjäytyneet piiriin kuulumattomiksi toisiksi. Olennaista on siis, millaisiksi katsomme ne rajat, jotka määrittävät normaalin. (Helne 2002, 169, 172.) Syrjäytymisestä puhuttaessa on tärkeää muistaa sen kolme ulottuvuutta, jotka ovat sosiaalinen, spatiaalinen ja symbolinen. Spatialisaatio tarkoittaa paikantamista, mutta ei niinkään konkreettista paikantamista kuin symbolista. Kokonaisuudessaan sosiaalinen huono-osaisuus siis paikantuu jossain symbolisessa tilassa. (Helne 2002, 172–173.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa käsitän syrjäytymisen yllä kuvatun kaltaisena yhteiskunnan valtavirran ulkopuolelle ajautumisena, sillä kiinnostukseni kohteena on juuri vastaavan kaltaisessa tilanteessa olevat nuoret aikuiset. Meriheimo-hankkeen purjehduksille osallistuvat, kohderyhmään kuuluvat nuoret aikuiset eivät välttämättä ole vielä syrjäytyneitä, mutta syrjäytymisvaara on olemassa. He ovat yleensä jonkinlaisessa itsenäistymis- tai nivelvaiheessa elämässään. Kyseessä voi olla muutto pois kotoa ensimmäiseen omaan kotiin tai tukiasuntoon, muutto pois tukiasunnosta, siirtyminen opintoihin tai työelämään tai kotoutuminen Suomeen. Lisäksi kyse voi olla työttömyydestä, asunnottomuudesta, sosiaalisten suhteiden tai koulutuksen vähydestä tai muista syistä, kuitenkin jonkinlaisesta muutoksesta nuorten elämässä. Tässä tutkimuksessa tavoitteenani on kuitenkin myös muistaa ja ottaa huomioon tutkimukseen osallistuvien yksilöllisyys ja eroavaisuudet, eikä pitää heitä vain homogeenisenä joukkona.

2.2 Nuorten toimijuus ja syrjäytyminen

Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten parissa tutkimusta on tehnyt muun muassa Tarja Juvonen (2015), joka tutkimuksessaan keskittyy aikuistumassa olevien nuorten toimijuuden rakentumiseen. Juvonen hahmottaa tutkimuksessaan ammatillista etsivää nuorisotyötä. Etsivä nuorisotyö toimiikin Juvosen tutkimuksen viitekehyksenä. Etsivän nuorisotyön yhtenä tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä sekä muita sosiaalisia ongelmia, jotka mahdollisesti kumpuavat syrjäytymisestä. Toisaalta muut sosiaaliset ongelmat voivat aiheuttaa syrjäytymisen. (Juvonen 2015, 13–15.) Tutkimuskysymykset käsittelevät toimijuuden rakentumista sekä relationaalisuutta toimijuuden rakentumisen yhteydessä (Juvonen 2015, 16).

Juvonen käsittelee tutkimuksessaan nuoruutta ja siihen kuuluvia siirtymiä, etenkin siirtymää aikuisuuteen. Tutkimuksessa tarkastelun kohteena on myös nuorten syrjäytyminen. Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessa on nuoruuden ja siihen liittyvien käsitteiden lisäksi toimijuus. (Juvonen 2015, 24, 34.) Metodologisena viitekehyksenä tutkimuksessa on sosiaalinen konstruktionismi. Juvonen on myös yhdistänyt relationaalisuutta tähän sosiaaliseen konstruktionismiin. (Juvonen 2015, 52–53.)

Tutkimusaineistona on kaksi erillistä kokonaisuutta. Ensimmäinen osa aineistosta koostuu asiakastyön dokumentoinnin asiakirjoista sekä kahdesta työryhmän kehittämispäivien tal-

lenteista. Toinen osa tutkimusaineistosta sisältää etsivän nuoristyön työryhmän fokusryhmähaastatteluita, työntekijöiden ja nuorten välisten tapaamisten havainnointia, nuorten teemahaastatteluita sekä tutkimuspäiväkirjan. Aineistojen keruun välissä on ollut noin kymmenen vuotta. (Juvonen 2015, 57–62.) Juvosen tutkimus on laadullinen tutkimus ja hän on käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyttistä narratiivista analyysiä. Eri aineistoja hän on analysoinut erilaisilla narratiivisen analyysin malleilla. (Juvonen 2015, 67, 69.)

Tuloksissaan Juvonen pohtii, että yhteiskunnan rakenteet ovat muotoutuneet sellaisiksi, joihin nuortenkin täytyy asettua. Nuorten autonomisuuden ja toimijuuden toteutuminen sisältää niin sosiaalista kuin rakenteellista kontrollia. Auttamistyön piirissä olevat nuoret joutuvat usein taistelemaan omasta autonomisuudestaan ja valinnanmahdollisuuksistaan. Auttajan toimijuus voidaan nähdä vahvempana kuin oma toimijuus, ja odotuksiin on vastattava. Lisäksi omaa elämäntilannetta on jatkuvasti selvitettävä muille. Tällaiset velvollisuudet voivat olla myös ahdistavia. (Juvonen 2015, 97–98.)

Lisäksi tutkimus nostaa tärkeäksi etsivän nuorisotyön avulla tapahtuvan yhteiskunnallisen vaikuttamisen nuorten asioissa heidän puolestaan. Kentältä nousevan, nuorten asioita koskevan tiedon tuottaminen päättäjien tietoisuuteen kuuluu olennaisena osana etsivään nuorisotyöhön. Nuoret itse eivät välttämättä kykene tuomaan asioitaan kuuluviin, jolloin ilman etsivää nuorisotyötä heidän äänensä voisi jäädä yhteiskunnan kuulumattomiin. Tätä kautta on mahdollista muokata ja kehittää nuorille suunnattua palvelujärjestelmää toimivammaksi ja nuorten näkökulman huomioivammaksi. (Juvonen 2015, 104.)

Tutkimustuloksissaan Juvonen (2015) pohtii asiakkaan ja työntekijöiden asemien epätasaisuutta. Lähtökohtaisesti etsivän nuorisotyön työntekijällä on ammattinsa puolesta valta-asema. Valta-asema luo erilaisia paineita työntekijälle, jotka pahimmillaan kaventavat vaihtoehtoja toimia ammatillisesti. Tärkeää olisikin niin sanotusti paljastaa tämä valta nuorille, tehdä se läpinäkyväksi. Näin työntekijän valta ei vähenisi, mutta tieto siitä olisi kaikilla osapuolilla, jolloin valta-asetelma voitaisiin nähdä oikeudenmukaisemmaksi ja perustelluksi. Asiakastyötä pohjimmiltaan kuitenkin ohjaa laki sekä ammattietiikka, vaikka lähtökohtana pyritäänkin pitämään asiakkaan tarpeita. (Juvonen 2015, 99.)

Juvonen (2015) näkee jatkotutkimuksen tarpeelliseksi. Mahdolliseksi jatkotutkimusaiheiksi hän nostaa nuorten omat käsitykset aikuisuuteen siirtymisestä sekä valinnoista, joita matkalla aikuisuuteen tehdään. Toisaalta Juvonen pohtii niin sanottua pitkittäistutkimusta,

ja haluaisi haastatella tutkimukseensa osallistuvia nuoria myöhemmin uudelleen ja tutkia, miten heidän elämänsä ovat muuttuneet. Kolmanneksi jatkotutkimusaiheeksi Juvonen nostaa internetin ja nuorten kohtaamisen siellä. Etsivä nuorisotyö muuttaa muotoaan muun maailman muuttuessa, joten internet voi tarjota paljonkin mahdollisuuksia sellaisten syrjäytyneiden nuorten tavoittamiseen, joita ei ehkä muuten olisi mahdollista tavoittaa. (Juvonen 2015, 104–105.)

Nuorten toimijuutta ovat tarkastelleet myös Kati Närhi, Tuomo Kokkonen ja Aila-Leena Matthies (2013). He tutkivat nuorten miesten toimijuutta ja osallisuutta sosiaali- ja työvoimapalveluissa. Tutkimus painottuu matalan koulutustason omaaviin, työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin miehiin. Tutkimuksessa tarkastellaan palvelujärjestelmien mahdollistamia ja tarjoamia toimijuuden eri puolia. (Närhi ym. 2013, 113–114.) Tutkimuksen aineisto koostuu viidestä ryhmähaastattelusta, joiden osallisina on nuoria työttömiä ja kouluttamattomia miehiä. Analyysimenetelmänä tutkimuksessa on laadullinen sisälönanalyysi. (Närhi ym. 2013, 121–123.)

Tutkimuksessa todetaan, että nuorten miesten toimijuus koostuu siitä, että he tuntevat osallisuutta. Tutkimustulosten perusteella tällainen toimijuus ei juurikaan toteudu organisaatiolähtöisessä palvelujärjestelmässä. Ongelmana on palveluiden epäselvyys ja holhoavuus, jolloin osallisuus eikä sen kautta toimijuuskaan toteudu. Toisaalta taas esimerkiksi kolmannen sektorin palveluissa, jotka voidaan katsoa vapaammiksi palveluiksi, nuorten toimijuuden rakentuminen mahdollistuu paremmin. Tämä johtuu siitä, että palvelu on enemmän vastavuoroista ja yhdessä rakennettua. (Närhi ym. 2013, 141, 144.)

2.3 Meriheimo – nuorten oma väylä! -hanke tutkimuksen kontekstina

Pro gradu -tutkielmani kontekstina on Y-Säätiön Meriheimo – nuorten oma väylä! -hanke (jatkossa Meriheimo), joka järjestää seikkailupurjehduksia. Hanke on osa asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma AUNEa ja sen pääyhteistyökumppanina on Suomen Purjelaivasäätiö – Segelfartygsstiftelsen i Finland. Meriheimo on tarkoitettu 18–30-vuotiaille pääkaupunkiseudulla asuville nuorille aikuisille, joilla itsenäinen elämä on aluillaan ja jotka ovat joistain syystä syrjäytymisvaarassa. Taustalla voi olla esimerkiksi tukiasunnossa asumista, mielenterveys- tai päihdeongelmia, kouluttautumattomuutta tai työttömyyttä. (Y-Säätiö 2019a; Y-Säätiö 2019b.)

Suurin osa purjehduksille osallistujista tulee muiden yhteistyökumppanien, kuten hankkeen ohjausryhmään kuuluvien tahojen verkostoista. Näitä tahoja ovat Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien sosiaali- ja perhepalvelut, Helsingin diakonissalaitos ja sen Vamos-toiminta, Kalliola ry. sekä Pääkaupunkiseudun nuorisoasunnot ry. Myös muista vastaavanlaisista verkostoista tulee nuoria purjehduksille. Hankkeen tavoitteena on parantaa purjehduksille osallistujien elämänhallinta-, asumis- ja työelämävalmiuksia. Tavoitteena on saada koko hankkeen aikana purjehduksille 200 osallistujaa ja että 80 prosenttia osallistujista aloittaisi jonkinlaisen positiivisen, syrjäytymistä ehkäisevän toimenpiteen elämässään purjehduksen jälkeen. Positiivinen toimenpide voi tarkoittaa esimerkiksi työn tai kouluttautumisen aloittamista tai kuntoutuksessa jatkamista, tai minkälaista tahansa muuta toimenpidettä. Hanke toteutetaan vuosina 2018–2020 ja se on kokonaan STEAn eli sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen rahoittama. (Y-Säätiö 2019a; Y-Säätiö 2019b.)

Meriheimon purjehduksilla on oleellista seikkailullisen toiminnan kokeminen sekä vesillä harrastamisen mahdollisuuden tarjoaminen sellaisille nuorille, joilla ei muuten olisi mahdollisuutta päästä kokemaan vastaavaa. Purjehduksilla painotetaan ryhmässä toimimista ja yhteistyötä, tekemällä oppimista sekä uusien kokemuksien ja uusien kavereiden saantia. Purjehduksiin kuuluu kaksi ennakkotapaamista, itse purjehdus sekä purjehduksen jälkeinen tapaaminen. Lisäksi purjehduksen jälkeen on saatavilla tarvelähtöistä palveluohjausta itsenäisemmän elämän aloittamisen tukemiseksi. Tarvelähtöistä palveluohjausta ja apua on saatavilla muun muassa asumiseen, koulutukseen ja työhön liittyvissä kysymyksissä. Purjehduksille osallistuneet nuoret järjestävät myös talvisin yhteisiä tapaamisia ja muunlaista toimintaa, kuten retkiä ja harrastuskokeiluja. He suunnittelevat aktiviteetteja ja toimintaa omien valmiuksiensa mukaan ohjaajien tuella. Talvitoiminta on osa Meriheimon toimintaa. (Y-Säätiö 2019a; Y-Säätiö 2019b.)

Purjehdukset toteutetaan Suomen Purjelaivasäätiön kuunari Helenalla (kuva 1). Kesällä 2019 purjehduksia on yhteensä yhdeksän, joista kahdeksan on uusien purjehtijoiden hakemuksille avoimia purjehduksia. Mukaan voi hakea myös aiemmin purjehduksella olleet, jotka eivät ole vertaisohjaajia, mutta haluavat jatkaa toimintaa osallistujana. Yksi purjehdus on vertaisohjaajien kouluttautumista varten. Purjehduksien kesto vaihtelee viikonlopusta 10 päivään. Mukana purjehduksilla on vapaaehtois pohjalta toimivan, ammatillaisen miehistön ja Suomen Nuorisopurjehtijat ry:n kautta tulevien gastien lisäksi edel-

lisenä kesänä purjehdukselle osallistuneita nuoria vertaisohjaajan roolissa sekä Meriheimo-hankkeen ohjaajat. Purjehdukset ovat osallistujille täysin maksuttomia. (Y-Säätiö 2019b.)

Kuva 1. Kuunari Helena.

Käytännössä purjehduksilla purjehditaan, navigoidaan, laitetaan ruokaa, siivotaan tai vietetään vapaa-aikaa. Purjehduksille osallistujat jaetaan ryhmiin, joita kutsutaan vahdeiksi. Nämä vahdit taas toimivat erillisen vahtivuoroaikataulun mukaan. Näitä vahtivuoroja kutsutaan myös vahdeiksi. Yleensä vahteja on kolme erilaista: kansivahti, stand by -vahti sekä vapaavahti. Yksi vahti eli ryhmä suorittaa aina jotain näistä kolmesta vahdistista ja jokaisella vahdilla on oma aikataulunsa. Aikataulut vaihtuvat päivien mukaan, jottei yksikään vahti suorittaisi samanlaista vahtia joka päivä. Yhden päivän aikataulu voi näyttää esimerkiksi seuraavalta: Klo 00-04 kansivahti, klo 04-08 vapaavahti, klo 08-12 stand by -vahti, klo 12-16 kansivahti, klo 16-18 vapaavahti, klo 18-20 stand by -vahti, klo 20-00 kansivahti. (Havainnointipäiväkirja 11.06.2019.)

Kansivahti tarkoittaa sitä, että purjealuksen ollessa liikkeellä vahti on kannella miehistön apuna hoitamassa kaikkea purjehdukseen liittyvää: nostamassa, trimmaamassa ja laske-
massa purjeita, navigoimassa, ohjaamassa, huolehtimassa köysien siisteydestä ja kannen
turvallisuudesta. Stand by -vahti laittaa ruokaa, tiskaa ja siivoaa sekä on valmiudessa me-
nemään kannelle avuksi tarvittaessa. Vapaavahti on vapaalla, jolloin voi tehdä mitä halu-
aa, kuten nukkua, pelata pelejä, kuunnella musiikkia, ottaa aurinkoa kannella ja niin edel-
leen, miten nyt vapaa-aikaa kukin haluaa laivalla ollessa viettää. Jos alus on satamassa tai
ankkurissa, niin kansivahdin tehtävänä on hoitaa ankkuri- tai satamavahti, jolloin pidetään
huolta ja tarkkaillaan, että laiva on turvallisesti kiinni, ettei se ankkurissa ollessaan kään-
ny liikaa tuulessa, ettei laivaan nouse vieraita henkilöitä tai että muutenkin on turvallista.
Ankkuri- ja satamavahdit on yleensä jaettu niin, että kaksi henkilöä vahtii kaksi tuntia, ja
sitten vahti vaihtuu. Aluksen kapteeni päättää, onko satamavahti käytössä vai saavatko
kaikki nukkua yönsä rauhassa. Kukaan ei missään vahdissa tee mitään yksin, vaan kaikki
hoidetaan ryhmänä. (Havainnointipäiväkirja 11.06.2019.)

Tämä pro gradu -tutkielma ei ole ensimmäinen Meriheimoa käsittelevä tutkielma. Meri-
heimon seikkailupurjehdustoiminnasta on tehty aikaisemmin kaksi ammattikorkeakoulu-
jen opinnäytetyötä. Toinen näistä on Lilli Temisevän (2016) opinnäytetyö ja toinen opin-
näytetyö on Raija Särkisen ja Emma Tiilikaisen opinnäytetyö vuodelta 2018.

Temisevän (2016) opinnäytetyö käsittelee oikeastaan Meriheimon pilottipurjehdusta en-
nen varsinaista Meriheimo-hanketta. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Y-Säätiön
kanssa. Lähtökohtana opinnäytetyössä on kokemusten kartoittaminen sekä sen kautta
purjehduksen kehittämistoiminta. Temisevä luokittelee tutkimuksensa etnografiseksi tut-
kimukseksi. Opinnäytetyön aineisto on kerätty Y-Säätiön ja Suomen purjelaivasäätiön yh-
teistyönä toteuttamalla purjehduksella sekä siihen liittyvillä tapaamisilla. Tutkimuskysy-
mykset käsittelevät odotuksia, kokemuksia, merkityksiä sekä ajatuksia toiminnan kehittä-
misestä. (Temisevä 2016, 6, 16.) Tutkimuksen aineisto koostuu havainnointipäiväkirjas-
ta, joka on kerätty purjehduksella ja tapaamisilla. Lisäksi Temisevä on kerännyt aineistoa
kyselylomakkeilla, jotka täytettiin purjehduksen jälkeen. Lisäksi aineistona on käytetty
Temisevän ottamia valokuvia, sekä purjehduksen ilmoittautumislomakkeita. (Temisevä
2016, 22.)

Tuloksiinsa Temisevä (2016) on koonnut analyysissään ilmi tulleet kokonaisuudet, joiden
pohjalta hän on muodostanut tulosten alaluvut. Ensimmäisessä alaluvussa kerrotaan, mil-

laisia odotuksia purjehdukselle lähtijöillä oli sekä miten he kokivat ennakkotapaamiset. Toisessa alaluvussa kerrotaan purjehduskokemuksista, joita kuvataan elämyksiksi. Elämyksessä oleellista on arjesta poispääsy sekä vieras ympäristö. Lisäksi uudet kokemukset olivat monelle arvokkaita. Temisevä nostaa tuloksissaan esiin myös osallisuuden kokemuksen ja ryhmähengen. Kolmas alaluku kuvaa käytännön järjestelyitä ja kokemuksia niistä. Tässä tulosten alaluvussa käsitellään purjehduksen pituutta, päivien rakennetta sekä turvallisuutta. (Temisevä 2016, 25–31.) Tulosten yhteenvetoluvussa tarkkailuun nousee vielä vastauksissa toistuneet teemat kokemuksista. Luonto koettiin uutena toimintaympäristönä. Turvallisuusasioista olisi toivottu enemmän tietoa, mutta purjehduksella olo oli turvallista. Osallistuminen, yhteisöllisyys ja aloitteellisuus lisääntyi, mitä kauemmin purjehduksella oltiin ehditty olla. (Temisevä 2016, 31–32.)

Opinnäytetyö listaa myös kehittämisehdotuksia. Temisevän (2016) mukaan purjehdustoimintaa voisi kehittää vielä enemmän seikkailukasvatukselliseksi. Hän kokee, että purjehduksen reflektointia tulisi olla aiempaa enemmän ja sitä voisi toteuttaa jo purjehduksella, eikä vasta jälkikäteen. Tavoitteiden asettaminen ja niiden kertaaminen ja onnistumisen pohtiminen jälkikäteen nousee myös kehittämisehdotukseksi. Purjehdustoiminnassa tulisi myös huomioida entistä paremmin osallistujien taustat ja kehittää sisältöä enemmän kaikille sopivaksi. Lisäksi Temisevä pohtii yhteistyötahojen yhteistyön parantamista edelleen, purjehduksen hakuajan pituutta sekä kaikkien kohtaamista yksilöinä. (Temisevä 2016, 39–41.)

Raija Särkinen ja Emma Tiilikainen (2018) käsittelevät opinnäytetyössään purjehdustoiminnan kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoimintaa sekä sen kehittämistä. Tämäkin opinnäytetyö on toteutettu ennen varsinaista Meriheimo-hanketta, mutta edeltävän toiminnan tarkoituksena on ollut johtaa Meriheimo-hankkeeseen. He kuvaavat opinnäytetyötään toiminnalliseksi. Tämä tarkoittaa opinnäytetyön kautta tapahtuvaa toiminnan yhteiskehittämistä. Opinnäytetyön aihe tulee Y-Säätiön aloitteesta. Opinnäytetyö onkin tehty yhteistyössä Y-Säätiön kanssa. (Särkinen & Tiilikainen 2018, 7, 31.) Särkinen ja Tiilikainen (2018) kartoittavat purjehduksille osallistuneiden kokemuksista, miten kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoimintaa voisi kehittää. Näiden kokemusten kautta tarkoituksena on tuottaa kehittämisehdotuksia toiminnan jatkokseen. (Särkinen & Tiilikainen 2018, 9.)

Särkinen ja Tiilikainen (2018) kuvaavat opinnäytetyötään toiminnalliseksi opinnäytetyöksi. Tällä he tarkoittavat työelämälähtöistä, käytännön toimintaa kehittävää ja tutkimuksellisella asenteella toteutettua opinnäytetyötä. (Särkinen & Tiilikainen 2018, 17.) Tutkimusprosessi sisältää Y-Säätiön ja Suomen purjelaivasäätiön kaksi yhteistyöpurjehdusta prosessina, purjehdustoiminnan suunnittelua, sekä purjehdusten ennako- ja jälkitapaamiset. Aineistona opinnäytetyössä oli purjehduksilla mukana olleiden Y-Säätiön työntekijöiden haastattelut ja yhteisreflektointi, sekä lomakekysely, johon vastasivat purjehduksille osallistuneet nuoret. Y-Säätiön työntekijöiltä kysyttiin kokemuksia ja näkemyksiä koskien kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoimintaa. Purjehduksille osallistuneiden nuorten osalta kartoitettiin kokemuksia liittyen kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoimintaan purjehduksilla. Lisäksi Särkinen ja Tiilikainen haastattelivat Suomen purjelaivasäätiön toiminnanjohtajaa. (Särkinen & Tiilikainen 2018, 22, 27, 31.)

Tuloksissa Särkinen ja Tiilikainen (2018) nostavat esille, että kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoimintaa koskevien kysymysten vastaukset erosivat hieman toisistaan purjehduksesta riippuen. Toisella purjehduksella kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoiminta koettiin kannustavaksi ja hyödylliseksi, ja näin kokivat suurin osa kyselyyn vastanneista. Toiselle purjehdukselle osallistuneista noin puolet kokivat kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoiminnan hyödylliseksi, mutta toinen puoli ei niinkään tai eivät osanneet kertoa kantaansa asiaan. Osasyiksi vastauksen vaihteluihin he pohtivat sitä, että toiselta purjehdukselta joutui yllättäen jäämään pois varsinainen vertaisohjaaja, jollainen toisella purjehduksella oli. (Särkinen & Tiilikainen 2018, 33–34, 36.)

Kaiken kaikkiaan kokemusasiantuntija- sekä vertaisohjaajatoiminta nähtiin hyödylliseksi ja tärkeäksi. Toiminnan avulla purjehdustoiminnan suunnitteluun saatiin osallistujan näkökulma, jota muussa suunnittelussa ei välttämättä oltu osattu huomioida. Kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoiminnan avulla toimintaa on mahdollista muokata enemmän nuorten näköiseksi. (Särkinen & Tiilikainen 2018, 40.)

Kehittämisehdotukset kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoiminnasta Särkinen ja Tiilikainen jakavat kolmeen osioon. Nämä osiot ovat purjehdustoiminnan suunnittelu, vertaisohjaajan roolit, sekä jälkitapaamiset. Purjehdustoiminnan suunnittelussa he katsovat tärkeäksi suunnitella purjehduksia yhteistyössä nuorten kanssa, jotta toiminta on nuorille mielekästä ja heidän näkökulmansa tulee huomioiduksi. Vertaisohjaajan roolissa he näkevät tärkeäksi vastuun, joka on sovittu ennalta vertaisohjaajan kanssa. Jälkitapaamisten

osalta tärkeäksi katsottiin kokemusten jakaminen ja reflektointi, kehitysehdotusten kerääminen osallistujilta sekä mahdollisuus päästä mukaan seuraavan vuoden toimintaan. Näiden kehittämisehdotusten pohjalta luotiin toimintamalli kokemusasiantuntija- ja vertaisohjaajatoimintaan. (Särkinen & Tiilikainen 2018, 44–47.)

2.4 Seikkailukasvatus ja sail training

Seppo J.A. Karppinen (2010) määrittelee seikkailukasvatuksen käytännön kasvatusmenetelmäksi, johon liittyy elämyksellisyys ja kokemuksellisuus. Tarkoituksena on seikkailullisten elementtien kautta viedä yksilön kasvua ja oppimista haluttuun suuntaan ja vaikuttaa yksilöön kokonaisvaltaisesti. Seikkailukasvatuksella haetaan tietoista ja toiminnallista muutosta yksilössä. Niiden toteutuminen riippuu paljolti yksilön omista ominaisuuksista, esimerkiksi tietojen ja taitojen omaksumisen nopeudesta sekä halusta oppia. (Karppinen 2010, 118.)

Seikkailukasvatus pohjautuu sille, että yksilö irrotetaan omasta arkiympäristöstään vieraaseen ympäristöön, joka sisältää jonkinlaisia seikkailullisia elementtejä tai elämyksiä. Yksilö kohtaa niin yksin kuin ryhmässä erilaisia elämyksellisiä ongelmia tai haasteita, joista hänen kuuluu selviytyä tässä vieraassa ympäristössä. Vastuu toiminnasta on yksilöllä ja yksilön toiminta määrittää pitkälle sitä, miten hän selviytyy eteen tulevista tilanteista. Seikkailukasvatus on niin psyykkistä, fyysistä kuin sosiaalistakin. Usein seikkailukasvatuksen kautta yksilö voi löytää itsestään puolia ja kykyjä, joita ei tavallisessa arkielämässä välttämättä tulisi löydettyä. (Karppinen 2010, 120.)

Seikkailukasvatuksen termi tulee kahdesta erillisestä sanasta, seikkailu ja kasvatus. Seikkailu-sana kuvaa arkielämästä poikkeavaa, jännittävää, hauskaa, ehkä jopa vaarallista tapahtumakulkua. Kasvatus-sana kertoo prosessista, esimerkiksi sosialisatiosta. Toisaalta kasvatus-sana voi kertoa myös jostakin tavoitteesta, joka kasvatuksella on. (Karppinen 2010, 124.) Seikkailukasvatus yhdistää siis nämä kaksi sanaa yhdeksi, jolla kuvataan jännittävän, arkielämästä poikkeavan tapahtumakulun aikaansaamaa tavoiteltua tilaa.

Syrjäytymisen ehkäisyssä sekä psyykkisten ja emotionaalisten ongelmien ehkäisyssä seikkailukasvatuksella on todettu olevan vaikutusta. Sosiaalityössä seikkailukasvatusta on käytetty muun muassa terapeuttisena menetelmänä. (Latomaa & Karppinen 2010, 9.)

Seikkailukasvatuksen kautta saatu kokemus voi laukaista ihmisessä muutoksen suhteessa häneen itseensä sekä ympäröivään maailmaan. Tällainen kokemus voi auttaa huomamaan itsessä sellaisia piirteitä, joiden olemassaoloa ei ole aiemmin tiedostanut. Se voi herättää tunnetta siitä, millainen ihminen ei vielä välttämättä ole, mutta millaiseksi seikkailukasvatuksen tuoman kokemuksen myötä voi kasvaa. (Kivelä 2010, 54.)

Kuitenkin seikkailukasvatukselle on olennaista jonkinlainen kasvatuksellinen tavoite tai päämäärä, ei ainoastaan elämyksellisyys ja seikkailu sinänsä. Edellytyksenä sille, että jokin toiminta on seikkailukasvatusta, on edellä mainitun kasvatuksellisen tavoitteen lisäksi tähän tavoitteeseen tähtäävä seikkailullinen toiminta sekä tämän toiminnan reflektointi. Seikkailukasvatusta ei siis voi olla ilman seikkailullista toimintaa, mutta pelkkä seikkailullinen toiminta ei ole seikkailukasvatusta. Lisäksi se, että koettua seikkailua reflektoidaan jälkeensä, tekee siitä tietoista, ja usein täyttää kasvatuksellisen tavoitteen. (Karppinen & Latomaa 2015, 72–74.)

Seikkailukasvatukseen liittyvät vahvasti termit kokemuksellinen oppiminen ja elämyspedagogiikka, jotka ovat miltei synonyymejä toisilleen. Kokemuksellinen oppiminen tarkoittaa elämysten ja kokemusten kautta tapahtuvaa jatkuvaa oppimista ja opittujen asioiden reflektointia. Kokemukselliseen oppimiseen katsotaan osittain kuuluvan tekemällä oppiminen, mutta sen voi käsittää myös erillisenä terminä. (Karppinen & Latomaa 2007, 11–12.)

Valtteri Kivelä ja Juho Lempinen (2009) näkevät seikkailukasvatuksen sellaisena kokemuksen kautta tapahtuvana oppimisena, jossa tapahtunutta kokemusta ja toimintaa reflektoidaan. Tämän reflektoinnin kautta uudenlainen ajattelu- ja toimintatapa mahdollistuvat. Lisäksi yksilö kokee muutoksen, jonka kautta hänestä tulee voimaantunut toimija ja muutoksen aikaansaaja, eikä enää pelkkä sivusta katsova ja kokeva objekti. (Kivelä & Lempinen 2009, 18–19.) Tämä näkemys aika lailla tiivistää aiemmin yllä kirjoitetun, seikkailukasvatuksen ytimen.

Sail trainingin voisi katsoa olla osa seikkailukasvatusta. Sail trainingille ei ole vakiintunutta suomalaista käännöstä. Sail trainingin voi vapaasti kääntää purjehdusvalmennukseksi tai merivalmennukseksi. Käytän pro gradu -tutkielmassani käsitettä purjehdusvalmennus, koska se mielestäni kuvaa paremmin sitä, mitä sail trainingillä tarkoitetaan.

Purjehdusvalmennuksen juuret ovat niin nuorisotyössä kuin seikkailukasvatuksessakin. Lisäksi purjehdusvalmennus on muotoutunut ammatillisen merenkulun sekä virkistyspurjehduksien pohjalta. (McCulloch 2002, 68–69.) Käytännössä purjehdusvalmennuksella tarkoitetaan sitä, että joukko nuoria asettuu purjealukselle tietyksi ajanjaksoksi. Nuorten lisäksi aluksella on ammattihenkilöstöä. Aikaa vietetään merellä purjehtien ja purjehdustaitoja opetellen. Ensisijaisena tarkoituksena ei kuitenkaan ole niinkään purjehdustaitojen karttuminen, vaan jonkinlainen kehittyminen ihmisenä. (McCulloch 2002, 10.)

Purjehdusvalmennuksella katsotaan olevan ainakin kolmenlaista hyötyä. Ensimmäisenä hyötynä nähdään kokemuksen erityislaatuisuus. Tällä tarkoitetaan enimmäkseen sitä, että purjealus tilana tarjoaa erityisen intensiivisen asumiskokemuksen. Toisena hyötynä nähdään kokemus itse merestä. Ennustamattomasti muuttuvat olosuhteet merellä vaativat valmiutta tehdä tiimityötä erilaisissa tilanteissa sekä valmiutta erilaisten ongelmien ratkaisuun, niin fyysisten kuin psyykkistenkin. Kolmantena hyötynä on oppiminen, niin itsestä ja omista mahdollisuuksistaan kuin esimerkiksi ryhmässä toimimisesta. (McCulloch 2002, 124.)

3 Teorettis-käsitteellinen viitekehys

3.1 Sosiaalinen osallisuus

Olen valinnut tutkielmani teorettis-käsitteelliseksi viitekehyyksi sosiaalisen osallisuuden käsitteen. Jäsenän Meriheimon toimintaa kyseisen käsitteen avulla. Tarkastelen tässä sosiaalista osallisuutta käsitteenä ja erittelen, mitä kaikkea kyseisellä käsitteellä voidaan tarkoittaa.

Sosiaalisella osallisuudella tarkoitetaan usein syrjäytymisen vastakohtaa, mutta mitään vakiintunutta määritelmää tälle käsitteelle ei ole. Eroja käsitteen määrittelylle tuo yhteys, jossa käsitettä käytetään. Sosiaalisen osallisuuden omaehtoisuus tai siihen liittyvien valtasuhteiden jakautuminen ovat esimerkiksi tällaisia määrittelyeroja aiheuttavia yhteyksiä. Sosiaalisen osallisuuden voi nähdä joko yhteiskuntatieteellisenä tai yhteiskuntapoliittisena käsitteenä. Lisäksi sosiaalisen osallisuuden voidaan katsoa liittyvän vahvasti yksilön kokemukseen. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015, 1; Närhi & Kokkonen & Matthies 2013, 115.)

Sosiaalista osallisuutta voidaan tarkastella myös lainsäädännön kautta. Laeista ainakin nuorisolaissa (1285/2016) ja sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) mainitaan, että lakien tarkoituksena on edistää osallisuutta ja kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia. Lisäksi perustuslain (731/1999) mukaan julkisen vallan tulee edistää yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollisuuksia.

Yhteiskuntatieteellisenä käsitteenä sosiaalisesta osallisuudesta puhutaan inklusiona. Tämä käsite tulee sosiaalisen osallisuuden käsitteen englanninkielisestä vastineesta social inclusion. Inklusion vastakohta on eksklusio. Inklusio ja eksklusio liittyvät pitkälti samoihin teemoihin kuin syrjäytymisen käsite, ja niillä kuvataan usein esimerkiksi kansalaisoikeuksien tai yhteiskunnallisen osallisuuden toteutumista tai toteutumattomuutta. Inklusio on sidoksissa myös yhteiskunnan rakenteisiin, kuten esimerkiksi politiikkaan, sosiaaliturvaan ja koulutukseen, sillä kun sosiaalinen osallisuus eli inklusio ei toteudu, voi yksilö ajautua näiden yhteiskunnan rakenteellisten järjestelmien ulkopuolelle. Tämä ulkopuolelle jääminen vaikuttaa tällöin muun muassa yksilön omiin vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Yhteiskuntapoliittisena käsitteenä sosiaalinen osallisuus ymmärretään syrjäytymisen vastakohtana ja etenkin syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä. Se nähdään syrjäytyneen ihmisen tilannetta parantavana periaatteena ja tavoitteena. (Leemann ym. 2015, 1–3.)

Yksilön kokemukseen kytkettynä sosiaalinen osallisuus liittyy pitkälti siihen, miten yksilö kokee sosiaalisen osallisuutensa toteutuvan. Usein tähän liittyy kokemus siitä, että on osa jotain, esimerkiksi yhteisöä. Sosiaalisen osallisuuden kokemuksellisuuteen liittyy tunne mahdollisuudesta vaikuttaa omaan elämäänsä. Sosiaalisen osallisuuden toteutumisen kokemukseen kuuluu vuorovaikutus, osallistuminen, mutta kumpikaan niistä ei takaa sosiaalisen osallisuuden toteutumista tai toteutumattomuutta. (Leemann ym. 2015, 5.) Osallistumisen katsotaan tapahtuvan vapaaehtoisesti ja halukkuudesta osallistua (Närhi ym. 2013, 116).

Yhteisöön kuulumisen rakentaa sosiaalista osallisuutta ja tukee yksilön kuulumista valtavirtaan, tekee niin sanotuksi täysivaltaiseksi kansalaiseksi. Sosiaalisen osallisuuden toteutumiseen liittyy vahvasti myös valtautumisen käsite. Valtautumisen katsotaan liittyvän siihen, että yksilöllä on mahdollista päättää oman elämänsä kulusta. Valtautumisessa olennaista on se, että ihminen itse työskentelee oman osallisuutensa parantamiseksi. (Juhila 2006, 120–123.) Valtautumisen vastakohtana voisi pitää osallistamista. Osallista-

misella tarkoitetaan sitä, että osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan vaaditaan tai siihen vahvasti kehoitetaan, jolloin osallistumisen paine on lähtöisin muualta kuin vapaaehtoisuudesta. (Valkama & Raisio 2013, 92.)

Isola ja kumppanit (2017) kirjoittavat sosiaalisesta osallisuudesta pelkällä osallisuuden termillä, vaikka tämä sisältää samoja teemoja kuin sosiaalisen osallisuuden termi. He näkevät osallisuuden – tai sosiaalisen osallisuuden – koostuvan kolmesta eri osa-alueesta, jotka havainnollistettuna ovat kuin aaltoilevia, sisäkkäisiä kehä, jotka ajoittain lipuvat toistensa yli. Ensimmäinen osa-alue tai kehä on osallisuus omaan elämään. Toiseksi osa-alueeksi ja kehäksi he katsovat vaikuttamisen mahdollisuudet esimerkiksi palveluissa ja yhteiskunnassa yleensä. Kolmas osa-alue tai kehä liittyy hyvinvointia, merkityksellisyttä ja arvokkuutta lisääviin, paikallisiin osallistumisen mahdollisuuksiin. (Isola ym. 2017, 23.) Ensimmäiseen osa-alueeseen, osallisuus omaan elämään, sisältyy riittävä toimeentulo, yhteyden saaminen toisiin ihmisiin, autonomia sekä tietynlainen hallittavuus omasta elämästä. Oman elämän kulkuun vaikuttaminen sekä oman elämän merkityksellisenä näkeminen on olennaista tässä osa-alueessa. Lisäksi omat tarpeet ja voimavarat on tärkeä tunnistaa. (Isola ym. 2017, 25, 29.)

Toisessa osa-alueessa, vaikuttamisen mahdollisuuksissa, on tärkeää pystyä vaikuttamaan itsensä ulkopuolelle. Tällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi omaan ympäristöönsä vaikuttamista tai poliittista toimijuutta. Poliittisen toimijuuden kautta on mahdollista vaikuttaa yhteiskuntaan ja omaan yhteisöön, sekä hyvinvointia koskeviin asioihin. Vaikuttamisena voidaan nähdä myös vaikuttaminen muihin ihmisiin, esimerkiksi vuorovaikutuksen kautta. (Isola ym. 2017, 29–31.)

Kolmas osa-alue, paikallisen osallistumisen mahdollisuudet, liittyy yhteisen hyvän lisäämiseen. Paikallisella osallistumisella toimitaan lähellä ihmistä, järjestetään toimintaa, jossa läheinen vaikuttaminen onnistuu, jos poliittinen vaikuttaminen tuntuu liian kaukaiselta. Yhteisiin tarpeisiin vastaaminen voi olla helpompaa niin sanotusti ruohonjuuritasolla, jonne hyvinvointivaltion palvelut eivät välttämättä ulotu. Yhdenvertaisuus ja osallistuminen voi toteutua tällaisissa, yhteisöjen kaltaisissa toiminnoissa. (Isola ym. 2017, 38.)

Närhi ja kumppanit (2013) nostavat sosiaalisen osallisuuden yhteyteen aktiivisen kansalaisuuden käsitteen. Tällä he tarkoittavat sitä, että ihminen ottaa vastuuta yhteisistä asioista ja toimii yhteisen hyvän vuoksi. Aktiivisella kansalaisuudella on vahva yhteys yhteisöl-

lisyyteen. Aktiivisen kansalaisuuden käsite on kuitenkin myös väljästi tai vaikeasti määriteltävissä, aivan kuten sosiaalinen osallisuus ja syrjäytyminen. (Närhi ym. 2013, 116.)

Sosiaalisen osallisuuden käsitettä voi määritellä myös sosiaalisen eksklusion (social exclusion) kautta. Englannin kielen exclusion tarkoittaa suoraan suomeksi käännettynä pois-sulkemista tai poisjättöä. David Byrnen (2005) mukaan puhuttaessa sosiaalisesta eksklusiosta puhutaan laajemmassa mittakaavassa yhteiskunnallisista muutoksista, jotka vaikuttavat joihinkin yhteiskunnan jäseniin. Sosiaalinen eksklusio riippuu vallitsevasta sosiaalisesta järjestelmästä ja sen rakenteista, eikä sen katsota olevan yksilön omaa syytä. (Byrne 2005, 2.) Ali Madanipour ja kumppanit (2000) katsovat yhtä lailla sosiaalisen eksklusion olevan relationaalista. Se on yhteydessä muun muassa rakenteellisiin ja globaaleihin muutoksiin. (Madanipour & Cars & Allen 2000, 15.)

Martti Siisiäinen (2014) näkee julkisessa keskustelussa sosiaalisen osallisuuden (participation) käsitteen sellaisena, että sen toteutumisen kautta monet syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa olevat ryhmät voisivat aktivoitua yhteiskunnan jäsenenä sekä integroitua yhteiskuntaan (Siisiäinen 2014, 29). Sosiaalisen osallisuuden lisääjiksi Siisiäinen katsoo erilaiset sosiaalialan järjestöt ja myös sosiaalityön. Ensimmäisenä mainitut organisoivat erilaista sosiaalista osallisuutta lisäävää toimintaa, ja jälkimmäisenä mainittu on taho, jolta tullaan pyytämään apua tilanteissa, joissa sosiaalinen osallisuus horjuu. (Siisiäinen 2014, 32.)

Sosiaaliseen osallisuuteen kytkeytyvät läheisesti käsitteet osallistuminen ja osallistaminen. Osallistuminen katsotaan lähinnä osallisuuden muodoksi. Osallistumisella tarkoitetaan nimensä mukaisesti sitä, että yksilö osallistuu johonkin, esimerkiksi johonkin tapahtumaan. Osallistaminen taas tulee yksilön ulkopuolelta. Sen tarkoituksena on saada yksilö osallistumaan johonkin ja se voi olla jopa velvoittavaa. (Särkelä-Kukko 2014, 34–35.)

Pro gradu -tutkielmassani kytken sosiaalisen osallisuuden vahvasti yhteiskunnan rakenteisiin liittyviin seikkoihin, kuten koulutukseen, työllistymiseen sekä taloudelliseen turvaan. Lisäksi kytken sosiaalisen osallisuuden onnistumisen kokemuksiin, yhteisöllisyyteen sekä yksilön omiin kokemuksiin oman sosiaalisen osallisuutensa toteutumisesta. Näitä asioita painotan analyysissäni. Olen valinnut tämän käsitteen siitä syystä, että syrjäytymisen vastaisessa työssä sosiaalisen osallisuuden teemat ovat esillä ja niitä käsitellään jatkuvasti.

Myös sosiaalityössä pyritään asiakaslähtöisyyteen ja siihen, että asiakkaan sosiaalinen osallisuus toteutuu.

3.2 Hyvinvointi

Näen sosiaaliseen osallisuuteen liittyvänä teemana myös hyvinvoinnin, sillä hyvinvointi ja sen lisääntyminen mainitaan usein sosiaalisen osallisuuden yhteydessä. Pauli Niemelä (2010) tarkastelee hyvinvointia kiinnittyneenä sekä yhteiskunnan rakenteisiin että ihmisten toimintaan. Yhteiskunnan rakenteisiin liitettynä hyvinvointia käsittävät hyvinvointivaltio ja hyvinvointiyhteiskunta. Ihmisten toimintaan liittäessä ihmisten hyvinvointi määrittää myös sitä, voiko yhteiskunta hyvin. (Niemelä 2010, 16.)

Niemelä (2010) jaottelee hyvinvoinnin käsitettä erilaisiin teoreettisiin hyvinvointiajatteluihin. Näitä ovat tarveteoreettinen hyvinvointiajattelu, resurssiteoreettinen hyvinvointiajattelu sekä osallisuus- ja toimintateoreettinen hyvinvointiajattelu. Tarveteoreettinen hyvinvointiajattelu on peräisin Yhdistyneiltä kansakunnilta. Tarveteoreettisen hyvinvointiajattelun elintasoluokitus sisältää ihmisten hyvinvoinnin kannalta oleellisia tarpeita, joiden tulee täytyä, jotta ihmisen on mahdollista voida hyvin. Näitä tarpeita ovat esimerkiksi terveys ja koulutus. (Niemelä 2010, 17.)

Resurssiteoreettisessa hyvinvointiajattelussa tarveteoreettista hyvinvointiajattelua on korvattu mitattavilla resursseilla ja niiden täyttymisellä. Tämä elintasoluokitus on peräisin ruotsalaiselta Johanssonilta ja se on vuodelta 1970. Sisältö on hyvin samankaltainen kuin tarveteoreettisessa hyvinvointiajattelussa. Eroa tuo kuitenkin se, että resursseja tarkastellaan niiden hyvinvointia edistävien käyttömahdollisuuksien kautta. (Niemelä 2010, 18.)

Osallisuus- ja toimintateoreettinen hyvinvointiajattelu on oman tutkielmani kannalta tärkein näistä hyvinvoinnin määritelmistä. Osallisuuden ja syrjäytymisen teemat ovat hyvinvointia luokittelevia teemoja. Tämän hyvinvointiajattelun perusteella mahdollisuus osallistua ja toimia tuottaa hyvinvointia. Esimerkkinä osallisuudesta ja osallistumisesta mainitaan työnteko tai kouluttautuminen. (Niemelä 2010, 19.)

Erik Allardt (1993) tuo toisenlaista näkökulmaa resurssiteoreettiseen hyvinvointiajatteluun. Allardtin mukaan hyvinvointiajattelu resurssien kannalta on tärkeää, mutta samalla se luo liian rajautuneen ja yksipuolisen kuvan hyvinvoinnista. Allardt esittelee perustar-

peisiin perustuvan näkökulman. Siinä hyvinvointia tarkastellaan sellaisten ulottuvuuksien kautta, millaisia perustarpeita ihmisillä on ja joita ilman ei olisi mahdollista pärjätä. Resurssiteoreettiseen hyvinvointiajatteluun verrattuna perustarpeisiin perustuva näkökulma sallii olosuhteiden muuttumisen. (Allardt 1993, 88.)

Having, loving sekä being kuvaavat Allardt'n mukaan niitä olosuhteita, joita ilman ihminen ei pärjäisi. Having kuvaa niitä materiaalisia edellytyksiä, joita selviämiseen tarvitaan. Näillä on yhteys resurssiteoreettisen hyvinvointiajattelun tarpeisiin, ja niitä ovat esimerkiksi ravinto, asumisolosuhteet tai terveydentilaan liittyvät seikat. Loving kuvaa tarvetta kuulua yhteen toisten ihmisten kanssa. Sosiaaliset suhteet perheeseen, ystäviin tai työkavereihin kuvautuvat tärkeiksi. Being merkitsee yhteyttä vallitsevaan yhteiskuntaan sekä luontoon. Osallistuminen esimerkiksi päätöksentekoon sekä mahdollisuudet nauttia harrastuksista tai luonnosta kuvautuvat tärkeäksi tässä ulottuvuudessa. (Allardt 1993, 89.)

Sosiaalisen osallisuuden teemat esiintyvät niin Niemelän kuin Allardt'nkin esittelemissä hyvinvoinnin teoretisoinneissa. Osallisuus- ja toimintateoreettinen hyvinvointiajattelu sekä having, loving, being -näkökulma sisältävät teemoja muun muassa ihmissuhteista, työnteosta ja koulutuksesta sekä osallistumisesta yhteiskunnallisiin toimiin. Samat teemat ovat kulkeneet mukana, kun olen määritellyt sosiaalisen osallisuuden käsitettä tutkimukseni teoreettis-käsitteellisenä viitekehyksenä.

4 Tutkielman toteutus

4.1 Tapaustutkimus

Tämä pro gradu -tutkielma on tapaustutkimus, jonka toteutan laadullisia menetelmiä käyttämällä. Markus Laineen, Jarkko Bambergin ja Pekka Jokisen (2007) mukaan tapaustutkimus juontaa yhteiskuntatieteelliset juurensa Chicagon koulukunnasta. Chicagon koulukunnassa sosiaalityöntekijät ja sosiologit tekivät yhteistä tutkimusta kaupungistumisesta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Maalta kaupunkeihin tapahtuva muuttoliike aiheutti kurjuutta ja erilaisia sosiaalisia ongelmia. Chicagon koulukunta halusi tutkia havainnoinnin ja haastattelujen keinoin aiheita, jotka jäivät muuten sivuun virallisista dokumenteista. Tapaustutkimuksen historiaan liittyy vahvasti myös antropologia. Antropologiaan kuului

kenttättyö, joka piti sisällään pääasiassa osallistuvaa havainnointia. Antropologian tarkoituksena oli osallistuvan havainnoinnin avulla tarkkailla tiettyä kulttuuria erilaisissa yhteisöissä. (Laine & Bamberg & Jokinen 2007, 12–14.)

Suomessa tapaustutkimusta on käytetty muun muassa sosiaalishistoriallisessa tutkimuksessa. Tavoitteena oli aiheen monipuolinen ja tarkka kuvaus erilaisten aineistojen käytön avulla. Lisäksi sosiaalitutkimuksessa yritettiin yhteiskunnallisten ilmiöiden kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen tutkimalla vain jotain tiettyä kohdetta eli tapausta. Kautta aikain tapaustutkimuksessa on pyritty tiettyjen tapahtumien kulun ja kokemusten tulkinnan kautta kuvamaan yhteiskunnallisia ilmiöitä. (Laine & Bamberg & Jokinen 2007, 15–16.)

Laineen, Bambergin ja Jokisen (2007) mukaan tapaustutkimuksen kohteena on usein tietty tapaus, joka voi olla tapahtumakulku tai ilmiö. Tapaustutkimuksessa tapaus ja tutkimuksen kohde tarkoittavat eri asioita. Pro gradu -tutkielmassani tutkimustapauksena on Meriheimo-hanke ja tutkimuksen kohteena sosiaalisen osallisuuden merkityksellistyminen. Käsitän Y-Säätiön Meriheimo-hankkeen tutkittavana ilmiönä. Tapaustutkimus voi sisältää erilaisia aineistoja ja tutkimusmenetelmiä. (Laine & Bamberg & Jokinen 2007, 9–10.)

Tapaustutkimuksen tarkoituksena on tarkan tiedon tuottaminen ilmiöstä, joka on sidonnainen tiettyyn paikkaan ja aikaan. Omassa pro gradu -tutkielmassani käsitän Meriheimo-hankkeen sidonnaiseksi hankkeen ajankohtaan sekä paikkaan, joka on kuunari Helena. (Peltola 2007, 111.) Päivi Eriksson ja Katri Koistinen (2014) määrittelevät tapaustutkimuksen tutkimusstrategiaksi, jossa tarkastelun kohteena on yksi tai useampi tapaus ja jonka tavoitteena on määritellä, analysoida ja ratkaista kyseinen tapaus. Hekin näkevät tapaustutkimuksen kontekstuaalisena, eli se on osa tiettyä, tarkkaankin määriteltyä ympäristöä. (Eriksson & Koistinen 2014, 4, 6.)

Tapaustutkimuksessa on tärkeää, että tutkittava tapaus rajataan riittävän selkeästi. Tutkimuksesta voi tulla liian laaja, jos tutkimustapaukseksi valitsee esimerkiksi kokonaisen yrityksen toiminnan. Tapauksen määrittäminen voi tapahtua ennen aineiston keruuta, mutta toisaalta sen on mahdollista jatkua myös koko tutkimuksen teon ajan. (Eriksson & Koistinen 2014, 6.) Myös Annukka Malmsten (2007) näkee tapaustutkimuksessa erääksi tärkeimmistä vaiheista tapauksen rajaamisen. Pelkkä tapaus ei riitä, vaan on valikoitava se, mistä näkökulmasta valittua tapausta lähtee tarkastelemaan tutkimuksessaan. Kun ta-

paus on tarkkaan rajattu, on tutkimuksen teko mielekästä ja kokonaisuus on yhtenäinen. (Malmsten 2007, 57–58.) Näen Meriheimo-hankkeen sekä valitsemani näkökulman olevan riittävän selkeästi rajattu tapaus siihen, että siitä voi tehdä mielekästä tutkimusta.

Tapaustutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietystä tapauksesta mahdollisimman yksityiskohtaista tietoa. Aineistoa kerätään erilaisilla menetelmillä ja aineistolla pyritään kuvaamaan tapausta eli ilmiötä. Aineiston avulla on tarkoitus muodostaa tietty kokonaisuus eli tapaus. Tapaustutkimuksessa on mahdollista käyttää erilaisia menetelmiä, niin kvalitatiivisia kuin kvantitatiivisiakin. Osana tapaustutkimusta voidaan nähdä osallistuva havainnointi tai etnografia, mutta ne eivät ole synonyymi tapaustutkimukselle. Tapaustutkimus on kokonaisvaltainen, monipuolinen tutkimus tietystä tapauksesta ja ilmiöstä, mikä onkin tapaustutkimuksen vahvuus. Tapaustutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä yleistyksiä, vaan ymmärtää ilmiötä sellaisenaan. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 190–191, 194.)

Näen pro gradu -tutkielmani kuvailevaksi tapaustutkimukseksi. Kuvailevalla tapaustutkimuksella tarkoitetaan, että tavoitteena on tuottaa tarkka kuvaus tutkittavasta tapauksesta. (Eriksson & Koistinen 2014, 12.) Koska Meriheimosta ei ole tehty juurikaan tieteellistä tutkimusta, näen pro gradu -tutkielmani myös paljastavaksi tapaustutkimukseksi. Paljastavassa tapaustutkimuksessa tutkimuksen kohteena on ilmiö, josta tiedetään, mutta jota ei ole tutkittu (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 33).

Tapaustutkimus lähtee liikkeelle tutkijan valitsemasta aiheesta eli tapauksesta. Tutkimusongelma muodostuu usein tiedosta, jota tutkijalla on etukäteen tapauksesta. Tutkimusongelmasta muotoillaan tarkentavat tutkimuskysymykset. Aineiston keruu ja menetelmien valinta on seuraava vaihe ja ne tulee valita tapaukseen sopivaksi. Huomioon tulee ottaa myös tutkijan aikaisempi tietämys, joka ohjaa tutkimuksen kohdetta. (Laine & Bamberg & Jokinen 2007, 26.) Aineiston keruuta seuraa aineiston analyysi ja johtopäätösten teko.

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkimustehtävänä on kuvata Meriheimo-hanketta. Lisäksi tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia merkityksiä sosiaaliselle osallisuudelle Meriheimon seikkailupurjehduksille osallistuneet antavat. Meriheimon syrjäytymisen vastaisessa

työssä sosiaalisen osallisuuden teemat ovat vahvasti esillä. Seikkailupurjehduksien avulla pyritään sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen. Sosiaalisen osallisuuden teemat ovat läsnä myös purjehduksilla, joten niiden merkityksellisyyttä on mielekästä tutkia. Lisäksi tutkimustehtävänä on kartoittaa, millaisia taustoja ja motiiveja purjehduksille osallistuneilla on.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia purjehduksille osallistuneiden taustat ja motiivit ovat?
2. Millaiseksi sosiaalinen osallisuus merkityksellistyy purjehduksille osallistuneiden vastauksissa?

4.3 Tutkimusaineisto ja aineistonkeruumenetelmät

Tutkimusaineistoni koostuu osittain Y-Säätiön valmiiksi keräämästä kyselylomake- ja haastatteluaineistosta sekä osittain kesällä 2019 itse toteuttamastani osallistuvasta havainnoinnista yhdellä Meriheimon purjehduksella. Y-Säätiö on kerännyt tietoa useampaa eri käyttötarkoitusta varten. Osa aineistosta on kerätty varta vasten purjehduksien järjestämiseen liittyen, kuten tiedot ruokavalioista ja terveydentilasta. Osa aineistosta on kerätty hankkeen tavoitteiden seurantaan ja kehittämistä sekä vaikuttavuuden arviointia varten. Sain käyttööni näitä samoja aineistoja tutkielmaani varten. Enimmäkseen tutkimuksessa käyttämäni aineisto on tekstimuotoista laadullista aineistoa, mutta kyselylomakkeet sisältävät myös määrällisiä monivalinta- ja asteikkokysymyksiä.

Tällaista monen eri aineiston käyttöä tutkimuksessa kutsutaan aineistotriangulaatioksi. Se tarkoittaa, että tutkimuksessa käytetty aineisto on kerätty eri tapoja käyttäen eri paikoista. (Laine & Bamberg & Jokinen 2007, 24.) Aineistotriangulaation avulla saadaan kerättyä laaja aineisto, joka kuvaa samaa tapausta monesta eri näkökulmasta. Tapaustutkimuksessa tämä on hyödyllistä, sillä tapaustutkimuksen tarkoituksena on muodostaa mahdollisimman tarkka kuva tutkittavasta ilmiöstä.

Käsitän aineistossani haastattelut sekä kyselylomakeaineistot primääriaineistoksi. Tutkimus- ja havainnointipäiväkirja on sekundääriaineistoa, joka on tukemassa ja täydentämässä haastattelu- ja kyselylomakeaineistoa. Näen jaottelun järkeväksi, koska osallistuvan

havainnoinnin alkuperäinen tarkoitus oli mennä keräämään tukevaa lisäaineistoa muun aineiston rinnalle. Lisäksi koen, että haastattelu- ja kyselylomakeaineistot ovat informatiivisempiä kuin havainnointiaineisto.

4.3.1 Haastattelut

Haastattelu perustuu ideaan, että kun haluamme tietää ihmisestä jotain, yksinkertaisesti kysymme sitä häneltä. Haastattelu on suullinen, ja haastattelija esittää haastateltavalle kysymyksiä ja kirjoittaa haastateltavan vastaukset ylös. Haastattelu on joustavaa, koska siinä haastattelijalla on mahdollisuus kysyä tilanteen mukaan kysymyksensä halutussa järjestyksessä tai toistaa joitakin kysymyksiä uudelleen. Haastattelulla on mahdollista saada paljon tietoa aiheesta, ja haastatteluun valitut harvoin kieltäytyvät enää asiasta sovittuaan haastattelusta. Haastattelu on siis erittäin hyvä aineistonkeruumenetelmä, mutta toisaalta se saattaa myös viedä aikaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–74.)

Teemahaastattelu tarkoittaa sellaista haastattelua, joka etenee tiettyjen teemojen mukaisesti. Nämä teemat ovat haastattelijan etukäteen laatimia. Lisäksi teemahaastattelulle on keskeistä tarkentavat kysymykset, jotta tiettyyn teemaan voidaan saada riittävän kattava vastaus. Usein teemahaastattelu sisältää avoimia sekä puoliavoimia kysymyksiä. Teemahaastattelun voi toteuttaa samanlaisena kaikille haastateltaville tai vaihtoehtoisesti kysymysten järjestystä voi muokata, tai jotain voi jättää kysymättä. Teemahaastattelussa on tärkeää pitää kysymykset kuitenkin aiheeseen liittyvinä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75, 77.) Teemahaastattelu voi myös olla puolistrukturoitu, jolloin kysymykset ovat kaikille samat. Teemahaastattelun tarkoitus on olla keskustelunomainen haastattelu, ei niinkään kysymys–vastaus -tyyppinen haastattelutilanne. (Eskola & Vastamäki 2010, 26, 28.)

Y-Säätiö toteutti keväällä 2019 haastatteluita, joihin osallistui vuonna 2018 ensimmäistä kertaa Meriheimon purjehduksella olleita nuoria aikuisia. Haastateltavia oli yhteensä 9. Sain haastatteluaineiston käyttööni Y-Säätiöltä valmiiksi anonymisoituna ja litteroituna, kysymysten teemojen mukaan järjestettynä yhteenvedona. Litteroitua, tekstimuotoista haastatteluaineistoa on yhteensä 37 sivua. Haastattelussa pohdittiin aikaa ennen Meriheimoa, motiiveja osallistua Meriheimon purjehdukselle, aikaa itse purjehduksella, aikaa Meriheimon purjehduksen jälkeen sekä mietittiin tulevaisuutta.

4.3.2 Kyselylomakeaineistot

Kyselylomakkeella on kerätty aineistoa jo vuosikymmeniä, ja se onkin eräs perinteisimmistä aineistonkeruumenetelmistä. Kyselylomaketta käytetään useimmiten tilastollisen tutkimuksen aineiston keruuseen. Vaikka ihmistieteissä laadullinen tutkimus on yleisempää, käytetään myös kyselylomakkeita aineiston keruuseen. (Valli 2010, 103; Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.)

Kyselylomakkeessa selvitettävien asioiden kysyminen voi tapahtua erilaisilla asteikkomittareilla, vastausvaihtoehdoilla kysymyksillä tai avoimilla kysymyksillä. Asteikkomittarina kyselylomakkeissa käytetään usein Likertin asteikkoa. Asteikko voi olla viisi-, seitsemän- tai yhdeksänportainen. Keskellä on usein ”en osaa sanoa”-vaihtoehto, jonka takia asteikko on pariton. Vastausvaihtoehdot vaihtelevat, mutta ne voivat olla esimerkiksi 1 = Ei koskaan ja 5 = Aina. Usein nämä vaihtoehdot ovat myös ”täysin samaa mieltä” tai ”täysin eri mieltä”. Likert-asteikon Akilleen kantapää on se, että hyvin usein ihmiset eivät halua ottaa vahvasti kantaa asioihin, jolloin vastaukset voivat olla hyvinkin neutraaleja, joko pelkkää keskimmäistä vaihtoehtoja tai sitten ääripäiden käyttämättä jättämistä. (Valli 2010, 117–118.) Kyselylomakkeissa olevia avoimia kysymyksiä on mahdollista analysoida laadullisesti, kuten mitä tahansa muuta tekstimuotoista aineistoa. Avointen kysymysten riskinä on, että niihin ei välttämättä vastata, vastaukset ovat lyhyitä tai kysymykseen ei ole täysin vastattu. (Valli 2010, 126.)

Sain tutkielmaani aineistoksi myös Y-Säätiön keräämää, valmiiksi anonymisoitua kyselylomakeaineistoa kesän 2018 ja kesän 2019 purjehduksista. Kyselylomakkeet sisältävät avoimia kysymyksiä, vaihtausvaihtoehdollisia kysymyksiä sekä asteikkomittarillisia kysymyksiä. Kyselylomakeaineisto koostuu viiden erilaisen lomakekyselyn vastauksista. Kyselylomakeaineistot ovat:

1. Hakemukset vuoden 2018 purjehduksille,
2. Tarkemmat ilmoittautumistiedot seitsemälle vuoden 2018 purjehdukselle,
3. Kesällä 2018 purjehduksille osallistuneille tehty purjehduksen jälkeinen palautekysely,

4. Kesällä 2019 purjehduksille osallistuneille tehty purjehduksen jälkeinen palautekysely sekä
5. Keväällä 2019 toteutettu seurantakysely vuonna 2018 purjehduksille osallistuneille.

Ensimmäisessä ryhmässä, hakemuksissa vuoden 2018 purjehduksille, on kartoitettu hakijoiden senhetkistä elämäntilannetta sekä syitä hakeutua Meriheimon purjehdukselle. Vastauksia tämän ryhmän kyselylomakkeisiin on 43 kappaletta.

Tarkemmissa ilmoittautumistiedoissa kartoitetaan muun muassa terveydentilaa ja mahdollisia lääkityksiä, ruokavaliota, koulutustaustaa, tyytyväisyyttä nykyhetkeen, hyvinvointiin liittyviä seikkoja sekä kartoitetaan käytettyjä palveluja. Näitä tarkempia ilmoittautumistietoja on seitsemältä kesän 2018 purjehdukselta.

Palautekysely on saman sisältöinen kesällä 2018 ja kesällä 2019. Palautekyselyssä kerättiin tietoa purjehduksen jälkeen purjehduksen haasteista, onnistumisista ja muusta purjehduksen annista. Lisäksi palautekyselyssä kysyttiin kehittämisehdotuksia Meriheimon jatkoa ajatellen. Vastauksia kesältä 2018 on 36 kappaletta ja kesältä 2019 24 kappaletta.

Viimeisenä kyselylomakeaineistona on seurantakysely vuonna 2018 purjehduksille osallistuneille, joka toteutettiin keväällä 2019. Seurantakyselyssä kartoitettiin vastaajien elämäntilannetta, asumista, tyytyväisyyttä nykyhetkeen, oliko jatkanut esimerkiksi vertaisohjaajaksi tai gastiksi, tai oliko osallistunut Meriheimon talvitoimintaan. Seurantakyselylomakkeessa osa kysymyksistä oli samoja kuin tarkemmissa ilmoittautumistiedoissa, jotta vastaukset olisivat vertailtavissa. Seurantakyselyyn vastauksia on 30 kappaletta.

4.3.3 Osallistuva havainnointi

Haastattelun lisäksi toinen yleisesti laadullisessa tutkimuksessa käytetty aineistonkeruumenetelmä on havainnointi. Havainnoinnin ei katsota kuitenkaan yksinään olevan kovin hedelmällinen tapa kerätä aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81.) Havainnoinnin tarkoituksena on saada kerättyä aineistoa tutkimusongelmaan liittyvistä tekijöistä. Havainnointiaineistoa yhdistämällä muuhun kerättyyn aineistoon on mahdollista saada hedelmällistä, kuvailevampaa tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkijan osallistuminen havainnointiin on

olennainen osa menetelmää. Havainnoinnin on tarkoitus olla vuorovaikutteista, ei niinkään piilohavainnointia. (Grönfors 2010, 154, 158.)

Eräs syy ottaa havainnointi osaksi aineistonkeruuprosessia on muun kerätyn aineiston liittäminen sen kontekstiin. Tällöin esimerkiksi haastatteluissa ilmi käynyt tieto nähdään asian oikeassa yhteydessä. Lisäksi pelkän haastattelun avulla tutkittavasta ilmiöstä voi käydä ilmi jonkin asian normit, mutta ei siihen liittyvää käyttäytymistä. (Grönfors 2010, 157.) Meriheimoa koskevissa aineistoissa voidaan esimerkiksi kertoa hurjista aallokoista ja pahoinvoivista ihmisistä, mutta todellisuudessa voi nähdä, ettei aallokko välttämättä olekaan niin hurjaa eivätkä ihmiset oksenna rivissä laidan yli. Tai sitten havainnoinnin avulla asian voidaan todeta olevan juuri niin.

Osallistuva havainnointi on siis aineistonkeruutapa, jossa tutkija on osana tutkimaansa yhteisöä ja osallistuu sen toimintaan. Osallistuvaa havainnointia voi kutsua myös kenttätutkimukseksi. Vuorovaikutustilanteiden on tarkoitus tapahtua mahdollisimman paljon tutkittavien ehtojen mukaisesti, ilman että tutkija juurikaan vaikuttaa siihen tai muuhun tapahtumien kulkuun. Jonkinlainen vaikuttaminen toki on väistämätöntä, koska tutkijalla on oma roolinsa osana yhteisöä. Osallistuva havainnointi on subjektiivista ja esimerkiksi ennakko-olettamukset voivat ohjata havainnointia. Tutkija kiinnittää huomiota tiettyihin, tärkeäksi katsomiinsa seikkoihin, eli valikoi sen mitä havainnoi. Muut asiat jäävät väistämättä huomioimatta. Kaksi eri tutkijaa voivat siis tehdä samasta tilanteesta varsin erilaisia havaintoja, näkökulmasta riippuen. Tämä ei kuitenkaan ole huono asia, vaan subjektiivisuus kertoo myös eri tilanteiden monipuolisuudesta. (Eskola & Suoranta 1998, 99–104.)

Kävin tekemässä osallistuvaa havainnointia yhdellä kesän 2019 purjehduksella, joka kesti seitsemän päivää. Keräsin osallistuvalla havainnoinnilla aineistoa koskien vain purjehtijoita. Purjehtijoilla tarkoitan niitä nuoria aikuisia, jotka osallistuivat purjehduksille vain purjehtijan roolissa; sellaisia nuoria aikuisia, jotka osallistuivat ensimmäistä tai uudemman kerran Meriheimon purjehdukselle, mutta joilla ei ollut minkäänlaista erityistä roolia purjehduksilla. He eivät siis toimineet vertaisohjaajina, muina vapaaehtoisina, ohjaajina, miehistön jäseninä tai gasteina. Purjehduksella osallistuin samaan toimintaan kuin muut purjehdukselle osallistujat. Ainoa ero roolissani verrattuna muihin oli oikeastaan se, että tarkkailin enemmän muiden tekemisiä ja kirjoitin niistä aika ajoin havaintojani ylös. Havainnointiin antoi suostumuksensa ja osallistui 8 purjehdukselle osallistuneista.

4.4 Tutkimuseettinen pohdinta

Olen tutkimuksessani pyrkinyt noudattamaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Pyrin tutkimuksessani rehellisyyteen, huolellisuuteen, tarkkuuteen ja avoimuuteen. Olen pyrkinyt tekemään tutkimusta aineiston keräämisestä alkaen eettisesti kestäväällä sekä tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Koska sosiaalityö kuuluu ihmistieteisiin ja tutkittavana on ihminen, tulee tutkimuseettisesti näkökulmasta muistaa kunnioittaa tutkimukseen osallistuvan ihmisen itsemääräämisoikeutta ja loukkaamattomuutta. Jotta sosiaalityön tutkimus olisi eettisesti kestävä, on vahinkojen välttämisen lisäksi tärkeää pyrkiä siihen, että tutkimukseen osallistuminen jollain tapaa hyödyttäisi myös siihen osallistuvia ihmisiä. (Rauhala & Virokannas 2011, 238, 251.) Olen pyrkinyt siihen, että tutkimus hyödyttäisi niin Y-Säätiön Meriheimo-hanketta kuin siihen osallistuneita ihmisiä. Uskon, että tutkimuksestani Y-Säätiölle mahdollisesti koituvat hyödyt liittyvät hankkeen vaikuttavuuden tarkkailuun, ja hankkeeseen osallistuneiden ihmisten näkökulmasta tutkimukseni hyödyt liittyvät heidän omien elämäntilanteidensa tarkasteluun.

Osallistuvan havainnoinnin osalta kunnioitan tutkimukseen osallistuvien itsemääräämisoikeutta. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja siihen osallistumisesta oli mahdollista kieltäytyä. Ennen havainnointia annoin tutkimukseen osallistuville luettavaksi infokirjeen (Liite 1), jossa kerroin tutkimuksesta ja siihen osallistumisesta, sekä suostumuslomakkeen (Liite 2), jonka jokainen tutkimukseen osallistuva allekirjoitti ennen tutkimukseen osallistumista. Halutessaan tutkittavien oli mahdollista muuttaa mieltään kesken tutkimuksen, ja jättäytyä pois tutkimuksesta. Jos joku ei alun perinkään halunnut osallistua tutkimukseen, jätin heidät havainnointini ulkopuolelle enkä kirjannut heistä mitään ylös.

Tutkimuseettisistä syistä pidin tutkittavani anonymieinä, enkä missään vaiheessa kirjannut heistä ylös mitään tunnistetietoja, kuten nimiä tai ikiä. Tutkimus- ja havainnointipäiväkirjaa sekä mahdollisia valokuvia säilytin asianmukaisesti ja pidin huolen siitä, ettei kukaan muu minun lisäkseni pääsyt käsiksi aineistoon. Y-Säätiön minulle toimittamani aineisto oli valmiiksi anonymisoitua. Näin ollen en saanut missään vaiheessa tietää, ketkä

olivat jo aiemmin tutkimukseen osallistuneet. Kaiken aineiston säilytin salasanasuojattuna tietokoneellani.

Tutkimuksessa tuli ottaa huomioon, että purjehdukselle, jolle tutkijan roolissa osallistuin, osallistui vain tietty ihmisjoukko. Olen pyrkinyt siihen, että tutkimuksestani ei käy ilmi, mille purjehdukselle osallistuin. Pysin parhaani mukaan siihen, ettei ketään purjehdukselle osallistunutta voi tunnistaa yksilöllisesti tutkielmastani.

Olen pyrkinyt tutkimuksessani siihen, että tutkijana valta-asemani ei korostunut vuorovaikutustilanteissa osallistuvaan havainnointiin osallistuneiden kanssa, vaan suhde tutkittaviin pysyi mahdollisen tasa-arvoisena, horisontaalisena. Tämä onnistuikin suhteellisen hyvin purjehduksella, enkä kokenut, että kukaan koki tutkijan asemiani häiritsevänä. Purjehduksella minusta tuntui, ettei kukaan edes suhtautunut minuun oudosti, vaan kaikille olin osa joukkoa. Tutkittavien tasa-arvoisen kohtelun näen kuuluvan tärkeänä osana eettisesti kestävään tutkimukseen. Tärkeää oli kuitenkin muistaa roolini tutkijana ja muistaa pitää tietynlainen etäisyys tutkittaviin. Tässäkin koen onnistuneeni, sillä tutkimukseeni osallistuvat pystyivät avautumaan minulle ilman, että minun täytyi liikaa kertoa itsestäni heille.

5 Aineiston analyysi

Tämä pro gradu -tutkielma on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on pääasiassa tekstimuotoista. Näin ollen koin sisällönanalyysin kaikista toimivimmaksi ja hedelmällisimmäksi analyysimenetelmäksi. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Sisällönanalyysin eri jaotteluista graduuni sopivimmaksi koin aineistolähtöisen sisällönanalyysin sekä teoriaohjaavan sisällönanalyysin sekoituksen. Aineistolähtöisessä analyysissä nimensä mukaisesti analyysi lähtee aineistosta, josta tutkimuksen kannalta olennaiset analysoitavat yksiköt etsitään. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä liikkeelle lähdetään yhtä lailla aineistosta, mutta taustalla on myös aiempi tieto. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi tutkimukseen valittu teoria voi ohjata analyysin tekoa. Lisäksi analyysin loppuvaiheilla, aineiston pelkistämävaiheessa, se liitetään tutkimuksen teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–96, 117.) Pro gradu -tutkielmassani näen tämän aineiston analyysimenetelmien yhdistämisen niin, että valitse-

mani teorian, sosiaalisen osallisuuden teemat ohjaavat aineiston analyysiäni ja sitä, mihin kiinnitän aineistossa huomiota.

Aineistolähtöinen analyysi sisältää kolme vaihetta: pelkistämisen, ryhmittelyn ja saadusta tiedosta käsitteiden luomisen. Pelkistämisessä aineisto tiivistetään niin, että kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen jätetään tarkastelun ulkopuolelle. Käytännössä tämä tapahtuu esimerkiksi alleviivaamalla aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia asioita. Alleviivauksen jälkeen ne voidaan esimerkiksi kopioida uuteen tiedostoon, jolloin kaikki ylimääräinen ja epäolennainen jää tarkastelusta pois. Ryhmittelyssä samankaltaiset ilmaisut yhdistetään ja niille keksitään yhteinen luokka. Näin aineistoa saadaan edelleen tiivistettyä. Viimeisessä vaiheessa tiivistetystä aineistosta luodaan uusia teoreettisia käsitteitä, jotka ovat tutkimusongelman kannalta olennaisia. Näitä muodostettuja käsitteitä tulkitsemalla pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–112.)

Omasta tutkimusaineistostani valtaosan sain valmiina ja tekstimuotoisena, jolloin pystyin aloittamaan analysoinnin heti. Myös lomakevastaukset sain valmiiksi tekstimuotoisena. Osallistuvan havainnoinnin, ainoan itse keräämäni aineiston osalta olin kirjoittanut havainnointipäiväkirjani puhtaaksi tietokoneelle.

Haastatteluaineisto, jonka sain käyttööni, oli yhteenveto haastatteluista, joka oli jo valmiiksi järjestetty teemojen eli haastattelukysymysten mukaan. Usein analyysiä tehdessä teemahaastatteluaineisto järjestetäänkin ensin teemoittain. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta poimitaan tiettyyn teemaan liittyviä kohtia ja järjestetään näiden teemojen mukaisesti uudelleen. (Eskola 2015, 194.) Käyttämässäni haastatteluaineistossa tämä teemoittain järjestely oli toteutettu niin, että eri haastattelujen samojen kysymysten vastaukset oli kirjattu allekkain haastattelukysymyksiensä tai -teemojen kohdalle. Eli kaikkien eri haastatteluun osallistuneiden vastaukset oli järjestetty kyseisen haastatteluteeman alle. Tällaisessa aineiston teemoittain järjestämisessä aineistoa ei ole tarkoitus vielä juurikaan karsia. (Eskola 2015, 194.)

Teemoihin järjestämisen jälkeen aineistoa luetaan moneen kertaan samalla muistiinpanoja kirjatun. Muistiinpanoja kannattaa kirjoittaa tutkimuksen aiheen kannalta kiinnostavista ja merkittävistä kohdista. Tämän jälkeen aineisto voidaan joko tematisoida eli teemoitella tai tyypitellä. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että aineistosta pyritään nostamaan tutkimus-

ongelman kannalta relevantteja sekä kiinnostavia kohtia esille, jonka jälkeen aineistoa pelkistetään näiden teemojen mukaisesti. Tämän jälkeen aineistoa järjestetään uudelleen näiden esiin nousseiden kohtien avulla. Tyypittelyssä aineistoa järjestetään tyypeittäin, joilla kuvataan laajemmin koko aineistoa ja tehdään eräänlaisia tyyppikuvauksia. (Eskola 2015, 195–196; Eskola & Vastamäki 2010, 43.)

Tutkijasta ja tutkimusaiheesta riippuu se, mikä aineistosta nousee esiin. Tärkeimmät kohdat voivat olla joko tutkijan mielestä mielenkiintoisimpia, tai sitten esiin nostetut asiat voivat tasapuolisesti kuvata koko aineistoa. (Eskola 2015, 197.) Koska tutkimukseni on laadullinen tutkimus, tarkoitukseni on nostaa aineistosta esiin tärkeimpiä kohtia tutkimusongelmaani ajatellen. Tällainen onkin usein käytäntönä laadullisessa tutkimuksessa. Analyysin tässä vaiheessa, tärkeimpien kohtien esiin nostamisessa on myös olennaista kirjata tulkintoja siitä, mitä aineisto sisältää. Tämän jälkeen aineistoa lähdetään yhdistämään valittuun teoriaan sekä aiempaan tutkimukseen. (Eskola 2015, 197–201.)

Laadullinen analyysi jaetaan usein induktiiviseen ja deduktiiviseen analyysiin. Induktiivisella analyysillä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa päättelyä tehdään yksittäisestä yleiseen päin. Deduktiivinen on loogisesti tämän vastakohta, eli päättelyä tehdään yleisestä yksittäiseen päin. Lisäksi puhutaan abduktiivisesta analyysistä, jolla tarkoitetaan, että päättelyllä on jonkinlainen havaintopohja. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin katsotaan usein olevan induktiivista ja teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä kyse on abduktiivisesta päättelystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97.)

Oman analyysini aloitin sillä, että luin aineiston useampaan kertaan. Lukemisen ohessa aloin etsiä haastattelu- ja kyselylomakeaineistosta kaikkea, mikä liittyi sosiaaliseen osallisuuteen. Nämä kohdat saattoivat olla joko positiivisia tai negatiivisia, kunhan ne liittyivät jollain tavalla sosiaaliseen osallisuuteen. Lähtökohtanani halusin tarkastella aineistoa yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti. Analyysini lähti liikkeelle aineistosta, mutta sosiaalisen osallisuuden käsite kuitenkin ohjasi analyysiäni ja sitä, mitä aineistosta etsin ja mihin kiinnitin huomiota.

Luettuani aineistoa muutamaan kertaan ja merkattuani ylös kaikkea sosiaaliseen osallisuuteen liittyvää, aloin tarkastella aineistoa yksityiskohtaisemmin ja etsiä sieltä kohtia, joissa tutkittavat jollain tapaa merkityksellistävät sosiaalista osallisuutta. Näitä kohtia lähdin analysoimaan teemoittelun keinoin. Jos jokin tema esiintyi aineistossa erityisen

usein, kiinnitin siihen huomiota. Pelkistin aineistoa kopioimalla keräämiäni termejä, sanoja ja aineistolainauksia erilliseen tekstitiedostoon. Näiden termien, sanojen ja aineistolainauksen perusteella muodostin teemoja, joiden kautta tarkastelin aineistoa, jotta löytäisin vastaukset tutkimuskysymyksiini. Lopullisiksi teemoiksi muodostuivat halu muutokseen, onnistumisen kokemukset, yhteisöllisyys, koulutus ja työllistyminen sekä uudet ystävät ja harrastukset.

6 Tulokset

6.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustat ja motiivit

Koska tutkielmani aiheena on sosiaalinen osallisuus, on tärkeää tarkastella, mitkä ovat olleet tutkimukseen ja purjehduksille osallistuneiden lähtökohdat ennen purjehdukselle osallistumista. Tässä tarkastelen purjehduksille osallistuneiden taustoja ja motiiveja kokoavasti. Ketään yksittäistä tutkimukseen osallistunutta ei voi tunnistaa. Taustatietoja on kerätty kokoavasti sekä kyselylomakkeiden vastauksista että haastatteluvastauksista. Koska sekä kyselylomakkeiden vastaukset että haastattelumateriaali on toimitettu minulle valmiiksi anonymisoituna, en ole kyennyt erittelemään vastaajia toisistaan lainauksissa.

Purjehduksille osallistuneiden taustat ovat moninaiset, kuten voikin olettaa. Oletettu syrjäytymisvaara tai elämän nivelvaihe kuitenkin näkyy vastauksista, vaikka se saattaa olla erilainen kullakin. Elämäntilanteet vaihtelevat, mutta yhtäläisyyksiäkin vastauksista löytyy, esimerkiksi työttömyyttä tai kouluttamattomuutta.

Usealla purjehdukselle osallistuneella on taustalla vain peruskoulu, eikä peruskoulun jälkeen ole muita opintoja. Pelkkä peruskoulutausta vaihtelee purjehduksesta riippuen 89 prosentista yhdelle purjehdukselle osallistuneista 14 prosenttiin toiselle purjehdukselle osallistuneista. Ainoastaan yhdellä purjehduksella ei ollut ketään, jolla olisi ollut pelkkä peruskoulutausta. Kaikkiaan peruskoulutaustaisia osallistujia on 44 prosenttia osallistuneista. Lukiotutkinto vaihtelee 11 prosentilla osallistuneista 45 prosenttiin ja keskiarvolta 21 prosenttia osallistuneista ovat ylioppilaita. Ammattikoulutaustaa löytyy yhteensä 25 prosentilta purjehduksille osallistuneista. Osallistuneiden joukosta löytyy myös ilman tut-

kintoa olevia, lukio- ja ammattikoulutaustaisia, yliopistotutkinnon saaneita sekä ilman tutkintoa olevia henkilöitä.

”Olen työtön eikä minulla ole peruskoulun jälkeistä koulusta.”

*”Ja näin ollen opiskelija mutta työtön ja en saa kumpaakaan tukea työttömyys-
turvaa tai opintotukea.”*

Monella purjehdukselle osallistuneella on heikohko taloudellinen tilanne. Keskiarvolta purjehduksille osallistuneiden tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseensa oli 5,46/10 asteikolla, jossa 10 tarkoittaa erittäin tyytyväistä ja 0 erittäin tyytymätöntä. Osuudet vaihtelivat purjehduksesta riippuen 3,86/10:stä 6,56/10:een. Osallistuneilla saattoi olla lainaa ja velkoja, joiden takia taloudellinen tilanne ei myöskään näyttäytynyt hyvänä. Ongelmia tuotti se, että kaikkia tukia ei ollut käytettävissä. Päivittäisessä pärjäämisessään esimerkiksi opiskelussa, työssä tai työkokeilussa tyytyväisyys oli keskiarvolta 6,61/10 vaihdellen 5,00/10:stä 8.13/10:een.

”Minulla on opintolainaa ja muuta velkaa, eikä taloudellinen tilanteeni ole kovin hyvä.”

”Opiskelen ilman valtion taloudellista tukea. Palkkatyöhön pääseminen omalla alallani on hyvin vaikeaa, joten taloudellinen tilanteeni on ollut viime vuosina varsin epävakaa.”

Asumisolosuhteisiin oltiin kuitenkin yllättävän tyytyväisiä, sillä osuus oli 7,75/10. Tyytyväisimpien osalta luku oli 8,78/10 ja vähiten tyytyväisten osalta 6,86/10. Kokonaisuutena elämäntilanteeseen oltiin tyytyväisiä keskiarvolta 6,52/10 vaihdellen 4,29/10:stä 7,56/10:een. Valtaosa purjehduksille osallistuneista asuu vuokra-asunnoissa. Suhteet purjehduksilla vaihtelivat 89 prosentista osallistuneiden vuokra-asumisesta 22 prosenttiin. Keskimääräisesti siis 70 prosenttia kaikista purjehduksille osallistuneista asuivat vuokra-asunnossa. Vanhempiensa luona asui erään purjehduksen 56 prosentista 0 prosenttiin, keskiarvolta 17 prosenttia. Myös tuki-, palvelu- tai kriisiasunnoissa asumista esiintyi 8 prosenttia. Muunlaista asumista, esimerkiksi asunnottomuutta tai sukulaisen luona asumista esiintyi vähän, 5 prosenttia.

”Asun – – asumispalveluyksikössä.”

”Olen muuttanut – ja asun yksin. Minulla ole paljon tuttuja täällä.”

Purjehduksille osallistuneilta kuitenkin löytyy jokseenkin luottoa siihen, että tulevaisuudessa heidän elämänsä on parempaa, koska tämän osalta luku on 1,96/5 asteikolla, jossa 1 tarkoittaa täysin samaa mieltä ja 5 täysin eri mieltä. Muutosta elämään siis selkeästi halutaan ja tarkoitus onkin muuttaa asioita omassa elämässä. Työ- ja opiskelupaikkoja on etsinnässä tai itsensä kuntouttaminen työ- tai opiskelukuntoiseksi työn alla.

”Tulevaisuuden suunnitelmissani on myös kouluttautua uuteen ammattiin korkeakoulussa.”

” – josta sain apua tulevaisuuden ammatin keksimiseen ja oman kiinnostuksien ja elämänhalun kartoittamiseen. Siellä sain uusia tuttavuuksia ja suoritin 2 työharjoittelujaksoa kevään aikana. Kurssi loppui viime viikolla, nyt odottelen päätöstä josko pääsisin elokuussa aloittamaan lähihoitajaopinnot – – ”

Purjehduksille osallistuneista monella on taustalla päihdeongelmia sekä päihdekuntoutusta. Lisäksi erilaiset mielenterveysongelmat nousivat esiin taustojen kartoittamisessa. Mielenterveysongelmista pääasiassa kuvattiin masennusta, mutta myös muita mielenterveysongelmia löytyi taustalta. Osa purjehduksille osallistuneista on keskeyttänyt koulun. Keskeyttäminen on usein johtunut mielenterveysongelmista tai päihdeongelmista. On saatettu jopa muuttaa opiskelujen perässä toiseen kaupunkiin, jossa opiskelut ovat kuitenkin jääneet kesken. Monet mielenterveys- tai päihdeongelmaiset ovat kuitenkin edenneet kuntouttavaan työtoimintaan tai työkokeiluun ja suuntaamassa hiljalleen elämässä eteenpäin.

”Olen mielenterveyskuntoutuja. Työskentelen satunnaisesti ja aloitan lähitulevaisuudessa kuntouttavan työtoiminnan. Käyn myös terapiassa, sekä erilaisissa tapaamisissa tyttöjen talolla ja kuntoutussäätöillä.”

”Olen päihdeongelmista toipuva, olen nyt ollut raittiina – Olen ollut nyt työkokeilussa.”

Suurin osa osallistuneista on työttömiä, osuuden ollessa 29 prosenttia. 26 prosenttia opiskelee. 14 prosenttia on kuntouttavassa työtoiminnassa, työharjoittelussa, työkokeilussa tai muussa työllisyyteen tähtäävässä toimessa. 14 prosenttia on kuntoutuksessa, 14 prosenttia muussa toimissa, kuten esimerkiksi osa-aikaopiskelussa, sairauslomalla tai työkyvyttö-

myyseläkkeellä. 3 prosenttia on työssä. Vastauksissa mainittiin myös osa-aikatyön tekeminen sekä osa-aikaopiskelu. Osa myös saattoi pohtia kuntoutukseen hakeutumista, vaikkei vielä tutkimuksen aikaan ollutkaan kuntoutuksessa. Opinnoissa saatettiin olla pitkälläkin, mutta alanvalintaa epäroitiin ja sen takia elämän suunta tuntui olevan hieman hukassa. Sairaslomalla on yritetty aktivoitua esimerkiksi ystäviä tapaamalla sekä yrittämällä käydä koulua. Päivät ovat kuitenkin pääasiassa koostuneet kotona oleilusta, sillä muuhun toimintaan ei ole aina ollut voimavaroja.

”Olen ollut pitkään sairauslomalla opiskelu- ja työkyvyttömyyden takia. Tällä hetkellä olen mielenterveys kuntoutuksessa.”

”Aloitin – – lopussa opiskelemaan osa-aikaisesti – – erityisoppilaitoksessa.”

Vaikka purjehduksille osallistuneiden elämässä näyttää olevan syrjäytymisvaara, eivätkä asiat ole kaikilta osin hyvin, löytyy osallistuneiden elämästä myös positiivisia asioita. Monet listasivat hyväksi asiaksi ja voimavaraksi elämässään harrastukset. Harrastuksia olivat esimerkiksi erilaiset liikuntamuodot, käsityöt, lukeminen, piirtäminen, musiikki ja luonnossa liikkuminen. Voimavaroina pidettiin myös ystäviä, perhettä, terveellistä ruokavaliota, rauhallista aikataulua elämässä sekä lemmikkejä.

”Juoksulenkit ja sen jälkeinen fiilis, ruuanlaitto ja leipominen, rauhalliset kotiillat perheen kanssa, pelituokiot siskon kanssa, kavereiden kanssa hengailu ulkona ja kotona.”

”Rutiinit, hyvä ateriarytmi ja kehon kuuntelu kaikki tuottavat viimeistään päivän päättyessä mielihyvää. Ennen kaikkea niillä on suuri merkitys hyvinvoinnilleni.”

Monelle juurikin rutiinit ja elämän säännöllisyys olivat tärkeitä voimavaroja. Rutiinit toivat turvaa elämään. Aina ei välttämättä jaksettu harrastaa tai tavata ystäviä, mutta nämä koettiin silti tärkeiksi, sillä kun voimavaroja näihin oli, toivat ne elämään mielekästä sisältöä.

6.2 Sosiaalisen osallisuuden merkitykset

6.2.1 Halu muutokseen

Aineiston perusteella on pääteltävissä, että monella Meriheimon purjehdukselle osallistuneella on jo ennen Meriheimoa ollut halua muutokseen elämässään. Osalla muutos oli jo alkanut esimerkiksi päihdekuntoutuksen, mielenterveyskuntoutuksen tai muunlaisen tukitoimen kautta. Näitä palveluita on saatettu käyttää jo pidemmän aikaa, ja niissä on todettu, että seuraavan askelen ottaminen ja eteenpäin meno on tullut ajankohtaiseksi.

Kuitenkaan elämässä eivät ole kaikki asiat vielä järjestyksessä, joten jonkinlaisen uuden tukitoimen aloittaminen on monelle tärkeää. Samalla saadaan uusia haasteita elämään, mutta kuitenkin turvallisesti. Huolta omasta pärjäämisestä jatkossa on mielessä, eikä kukaan myöskään ole ollut omia keinoja tehdä muutosta, joten Meriheimo on nähty hyväksyttäväksi muutoksen toteuttamisessa.

Monella Meriheimo toi myös mukavaa tekemistä kesäksi, jota ilman mahdollisesti olisi jääty yksin kotiin ja mahdollinen syrjäytyminen olisi helposti jatkunut. Toisaalta joillakin intensiivisten tukitoimien myötä arki oli jo käynyt ”tylsäksi”. Aiemman elämän ja nykyisen elämän välillä oli jo suuri ero. Arki oli siis jokseenkin kunnossa, jolloin uusien haasteiden ja tavoitteiden miettiminen kävi ajankohtaiseksi.

” – – niin silloin mä olin niinku aika valmis jo seuraavaan askeleeseen tai seuraavaan elämänvaiheeseen. Et mä olin ollut siellä niin kauan, kun mulla oli se tarve ja sit pikku hiljaa niinku tuntu, et nyt mä haluan kokeilla jotakin muuta, et nyt mä oon saanu sitä mitä mä haluan ja voin saada siitä paikasta. Niin sit oli vähän semmonen niinku halusin mennä eteenpäin, mut en tienny ihan niinku, et miten mä tuun pärjäämään ja kaikkee.”

”Ehkä niinku ehkä niinku siis niinku sellanen innostus ja kiinnostus kuitenkin ja sit niinku et ei ollu muita niinku muit suunnitelmia silloin kesällä. Nii sekin niinku toi semmost jotain niinku tekemistä. Ja siinä oli jotain semmost niinku pientä kipinää mikä ehkä niinku innostutti itteensä.”

Omaan syrjäytymiseen tai elämäntilanteen muunlaiseen heikkouteen on myös osattu kiinnittää huomiota. Ystävien vähyys tai ”vääränlaisuus”, sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat tai se, ettei saanut hakemaansa työpaikkaa aiheutti tyytymättömyyttä elämään. Tällöinkin halu muutokseen oli nähtävissä ja monet lähtivät toteuttamaan sitä Meriheimon kautta. Elämässä myös haluttiin päästä sellaiseen tilanteeseen, että pystyisi taas olla tekemisissä ihmisten kanssa. Aiemmassa elämässä oli saattanut olla ongelmia tällaisessa, ja siihen toivottiin muutosta.

”No tuoho edelliseen viitaten niin en tietenkään ollu tyytyväinen siihen että en saanu työpaikkaa koska se sellanen öö melkeinpä unelmatyöpaikka – – Joo se oli se niinku se ammatillinen elämä että mulla ei oo ollu ennen sitä sellasta öö stabiilia öö tuloa.”

” – – mut mulla ei ollu vaikka kavereit ketkä on ikinä selvinpäin tai mä en pysty näkeen niitä silleen, et me oltas selvinpäin. Niin sit mun arki oli – – oli sitä niinku, et, et jos niinku näkee jotain kaverii, niin aina niinku juodaan tai jotain, mutta ei ollu yhtään kaverii kenen kaa voi tehdä mitään selvinpäin.”

Muutos elämäntilanteessa nähtiin siis erittäin ajankohtaiseksi ja sitä haluttiin ja toivottiin. Kuitenkaan omat voimavarat eivät vielä olleet riittävät esimerkiksi työllistymiseen. Meriheimo nähtiin hyväksi seuraavaksi askeleeksi, joka ei kuitenkaan olisi vielä liian haastava.

6.2.2 Onnistumisen kokemukset

Sosiaalisen osallistumisen voi katsoa merkityksellistyneen Meriheimon purjehduksilla onnistumisen kokemusten kautta. Aineistossa kuvattiin, kuinka Meriheimon purjehduksilla koettiin paljon sellaisia onnistumisen kokemuksia, mitä ei normaalissa arjessa koskaan koettu. Osa purjehdukselle osallistuneista oli jopa hämmästynyt siitä, miten hyvin erilaisissa asioissa onnistui purjehduksilla. Purjehduksilla sai myös sellaista vastuuta, millaista ei omassa elämässään ole mahdollisesti koskaan aiemmin saatu. Onnistumisen kokemukset näkyivät myös tehdessäni osallistuvaa havainnointia.

Onnistumisia koettiin niin käytännön työssä kuin henkisestikin. Käytännön työn onnistumisen kokemukset liittyivät esimerkiksi purjehdukseen itseensä. Purjehtijat kokivat onnistuneensa, kun osattiin nostaa, laskea tai trimmata purjeita ja tehdä tämä kaikki vielä oi-

kea-aikaisesti ja yhteistyössä toisten kanssa. Onnistumiseksi koettiin myös, jos aallokossa purjealusta ohjatessa pystyi pitämään kurssin ja navigoimaan oikein. Eräälle osallistujalle onnistumisen kokemus oli se, ettei voinut pahoin kovassa aallokossa, vaikka monet muut voivat. Positiivista onnistumisen kokemusta toi myös se, että eräs purjehdukselle osallistunut oli saanut purjealusta ohjatussaan kannustavia kommentteja miehistöltä. Palaute siitä, että osaa pitää kurssin oikeana kovassa aallokossakin, toi tunnetta onnistumisesta ja hyvää mieltä osallistujalle.

”No siis olihan se tosi kivaa sillee ku pääs just käyttämään niit purjeita ja pääs just sillee niinku nii nostaa niitä ylös ja tällee kun et sit niinku pystyttiin toimii sillee tavallaan yhteen hiileen ja sillee et ku kaikki koko niinku koko Meriheimo ja kaikki ne niinku vetää niitä köysiä siel sillee.”

” – – oli kans semmost et siel oli niit aallokkoja tosi paljon ja sitte monella tuli tosi tosi huono olo. Ja sit tuli kans niinku muutama ne jotka ei pystyny ollenkaa ees tekee siel mitää – – Sen takii mä niinku koen sen sellaseks niinku onnistumiseks koska niinku kuitenkin pystyin auttamaan sitä miehistöö ja näin.”

Myös pienet, arkiset asiat toivat onnistumisen kokemuksia. Kun osallistuja osasi tehdä jotain, mitä joku toinen pyysi, tai kun onnistui ruoanlaitossa tai tiesi vastauksen kysymykseen, tuli niidenkin kautta onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemuksia tuli myös muiden auttamisen kautta sekä ryhmässä toimimisesta. Vaikkei uskoa itseän välttämättä ollutkaan, se, että muut huomasivat potentiaalinsa itsessään, oli myös osaltaan tuomassa onnistumisen kokemuksia.

”Et se et sai niinku tollasest asiast mitä ei ite ei välttämättä olis niinku huomannu eikä tajunnu nii sai niinku semmost hyvää palautetta ja sit kuitenkin itekii en mä ois uskonu tai nii en ois ite uskonu niinku et siihen pystyy. Ja se et kuitenkin oli siel ja hoiti sen homman kuitenkin nii kyl siit tuli hyvä olo.”

” – – niinku sitku toi niinku on niinku sit kuitenkin auttaa toisia vaikka siin – – en tienny mut jotenki se et siel tuli viel niinku paremmin niinku joku joku ei pystynyt tekee jotain nii sit sit niinku meni siihen auttaa ja näin – –”

Omien pelkojen tai ongelmien voittaminen koettiin onnistumisena. Huomattiin, että rohkeutta itsestä löytyykin paljon enemmän, mitä olisi osannut ajatella. Se, etteivät mielen-

terveys- tai päihdeongelmat estä osallistumasta ja onnistumista, nähtiin jopa voimaannuttavana onnistumisen kokemuksena. Ongelmien ei haluttu eikä koettu määrittävän koko olemusta, ja onnistumiset Meriheimon purjehduksilla vahvistivat sitä, etteivät ne määritäkään. Muiden kannustamisen kautta tuli myös onnistumisen kokemuksia. Muita osallistujia kuvattiinkin kannustaviksi. Toisiin uskottiin, eikä ketään epäilty siitä, etteikö joku onnistuisi yrittämässään asiassa. Tällainen kannustaminen ja usko sai aikaan uskoa myös itsessä. Lisäksi muiden uskominen toi hyvää mieltä.

” – – et niinku mä en oo ikinä nähny itteeni rohkeena tyyppinä, et se ja sit yhtäkkiä mä hiffasin, et vitsi enhän mä oo niinku niin pelokas tyyppi sittenkää.”

” – – mielenterveysongelmat ei ikinä saa niinku, niinku olla niinku vahva identiteetti tai niinku et se et mun, mä haluan et mua nähään niinku minuna – – Ja se on oikeesti niinku, mun niinku, mulle tosi tärkeätä ja se, et tulee vielä varmempi semmonen olo, et niinku tää ei tuu estämään – – ”

Muiden kannustaminen ja omien voimavarojensa löytäminen sai aikaan jopa eräänlaista taistelutahtoa. Tuli ymmärrystä siitä, että aiemmat mahdolliset ongelmat elämässä eivät välttämättä määritäkään koko tulevaisuutta. Nähtiin, että pystyy tekemään ja toimimaan, ja uskottiin, että se on näin ollen mahdollista tulevaisuudessakin. Riittävä tuki ja kannustus kantaa yllättävän pitkälle.

Myös osallistuvan havainnoinnin aikana kannustaminen näkyi purjehduksella. Käsiä lyötiin yhteen, toisia kannustettiin ääneen, ketään ei jätetty yksin ja kaikkien annettiin yrittää uudestaan, vaikka saatettiin välillä epäonnistua. Epäonnistumisesta ei kuitenkaan lanvistuttu, vaan yritettiin entistä kovemmin uudestaan ja lopulta usein onnistuttiinkin, viimeistään toisten avustuksella.

6.2.3 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys koettiin ensitapaamisista alkaen vahvana Meriheimon purjehduksilla. Muiden kanssapurjehtijoiden kanssa koettiin samanhenkisyttä. Purjehduksilla kaikki tapahtuu ryhmissä, jolloin osana ryhmää on pakko olla ja siihen ja ryhmän toimintaan on tavalla tai toisella sulauduttava. Jotkut purjehdukselle osallistuneet olivat ajatelleet tämän tuottavan ongelmia, koska kokivat, etteivät ole niin sosiaalisia ihmisiä. Kuitenkin monet ko-

kivat, että jostain syystä purjehduksilla sosialisointi ja ryhmän kanssa toimiminen ei ollutkaan vaikeaa, vaan jopa kehittävä. Koettiin henkistä kehitystä itsessä siitä syystä, että vuorokauden ympäri oltiin toisten, samojen ihmisten kanssa ja tiimityötä joutui tekemään jatkuvasti. Tällaisen koettiin kehittävänsä itseä ja sitä kautta tiimityötä. Yhteisöllisyys koettiin lopulta jopa parhaaksi asiaksi, mikä Meriheimon purjehduksilla oli. Yhteisöllisyys toi tuttuuden ja turvallisuuden tunnetta. Sekä mukavien että vaikeampien asioiden puheeksi ottaminen sekä oman tilan löytäminen asioista puhumiseen koettiin helpoksi yhteisössä.

” – – et siis se ryhmä, se oli just hyvä, pääs hyvin ryhmäytymään, vaiks oli tosi niinku, et se ikähaarukka oli tosi iso, mut silti pääs tosi niinku hyvin sinne sit – – Toimi tosi hyvin tai et meitä oli, meitä oli yllättävän vähän siel – – mut tosi hyvin menttiin silti, et meil oli tosi semmonen tiivis purjehdusreissu, et se oli kivaa.”

” – – on niin hienoa se, että niin monta ihmistä joutuu läheisiin tekemisiin toisten ihmisten kanssa. Se pakottaa tutustumaan toisiin. Se on jopa välttämätöntä. Toki osaan tutustuu enemmän ja osaan vähemmän, mutta tutustuu kuitenkin. Sellainen hioo pakostikin porukan melko tiiviiksi.”

Alkutapaamisissa ja purjehduksilla toteutetut yhteiset leikit ja pelit toivat ja vahvistivat osallistujien yhteisöllisyyttä. Esimerkkinä leikin kautta tapahtuvana yhteisöllisyyden vahvistamisena olen havainnointipäiväkirjaani kirjannut erään leikin toteutuksesta seuraavaa:

”Illalla leikimme myös laavaleikkiä, jossa korostui yhteistyön merkitys. Laavaleikissä oli kolme ”pesää”. Ensimmäisestä lähdettiin liikkeelle. Meillä oli apuvälineenä kolme muovipussia, ja lisäksi reitin varrella erilaisia lautoja ja muita puunkappaleita. Tarkoitus oli pussien ja lautojen avulla päästä kulkemaan ensimmäisestä pesästä toiseen, ja toisesta kolmanteen, ilman, että osui ”laavaan” eli maahan. Lisäksi jokaisen pesän piti aina ensin tyhjentyä, ennen kuin uuteen pesään voitiin astua. Kaikki havainnoitavat osallistuivat innoissaan leikkiin. He auttoivat toisiaan ja ratkaisuja mietittiin yhdessä. Kukaan ei dominoinut ja päättänyt, mitä tehdään, vaan kaikki osallistuivat. Leikki opetti yhdessä toimintaa ja ratkaisujen keksimistä. Lisäksi toiseen oli luotettava. Leikin myötä yhteisöllisyys tuntui kasvavan entisestään.”

Kuva 2. Laava-leikki.

Yhteisen, välillä melko rankankin kokemuksen jakaminen muiden osallistujien kanssa koettiin vahvasti yhteisöllisyyttä lisääväksi. Myös melko samanlaiset lähtökohdat osallistujien kesken koettiin yhdistävänä, yhteisöllisyyttä lisäävänä piirteenä. Ryhmähengen koettiin myös vaikuttavan siihen, millainen Meriheimon purjehdus oli kokemuksena, ja että kokemus olisi ollut huomattavasti huonompi ilman hyvää porukkaa ja yhteisöllisyyttä. Purjehduksella koetut vastoinkäymisetkin koettiin enimmäkseen yhteisöllisyyttä ja ryhmähengen lisäävinä tekijöinä. Yhteinen tekeminen ja kokeminen koettiin hauskaksi, mutta osittain se oli myös hurjaa. Osa purjehduksilla koetuista tapahtumista toivat ihmisiä yhteen juuri sen takia, että ne olivat niin hurjia. Kun hurjista kokemuksista selvittiin yhdessä, toi se ihmisiä lähelle ja lisäsi yhteisöllisyyden tunnetta. Yhteisöllisyys näkyi myös siinä, että toisia autettiin eikä ketään jätetty ulkopuolelle.

” – – koska se oli sellainen shokki, niin sit se jotenki lähensi sen porukan ihan niinku samantien. Silleen, et sen jälkeen kaikki oli niin helpottuneita, et kaikki tittelit pöydälle. Se oli ihan sairaan hauskaa.”

”Ja just se, et kun tuolla kaikilla on jotain, jotain niinku vaikeuksii ehkä elämässä tai jotain niin se totta kai helpotti sitä hommaa, et ties et meidän ei tarvii vaik niinku puhuu niistä vaikeuksista, mut kaikki tietää, et kellään ei ollu helpoo elämässä niin sitte niinku helpompi tavallaan olla rehellisesti siinä. Ei tarvii esittää mitään – –”

Yhteisöllisyys ja yhteinen kokemus koettiin niin vahvaksi, että monen Meriheimon purjehdukselle osallistuneen näkemys oli, että ulkopuolisille Meriheimosta puhuminen on haastavaa. Haastavuutta koettiin sen takia, ettei kokemusta ja yhteisöllisyyttä pystynyt sanoin kuvaamaan. Koettiin, etteivät ulkopuoliset täysin pysty ymmärtämään sitä, mitä purjehduksella on koettu. Osallistuvan havainnoinnin kautta oma kokemukseni on jokseenkin samanlainen. Kun olen yrittänyt kertoa ystävilleni purjehduksesta, tuntuu, etteivät he täysin käsitä sitä, millainen kokemus ja millainen yhteisöllisyyden tunne siellä tulee. Eräs purjehdukselle osallistunut kuvaa kokemustaan jopa sellaiseksi, että hän koki tullessaan ”aivopestyksi” purjehduksella. Tällä hän tarkoittaa sitä, että tuli täysin erilaisella, mahtavalla tunteella takaisin purjehdukselta, aivan kuin olisi eri ihminen. Kokemus oli mieletön ja sitä on vaikea kuvailla.

” – – et en mä niinku se on vaikeet selittää, muut myös se, et se on vaikeet puhuu ehkä muitten kans, jotka ei kuulu Meriheimoon, tai ei niinku on osa sitä, kun en mä kavereille voi selittää sitä, kun sit tulee semmonen hölmö olo – – ”

” – – pääsee just niinku ehkä ylittämään omia rajoja ja sitten niinku pääsee niinku tutustuu just ihan huippuihmisiin ja voi löytää niinku uuden harrastuksen ja sitte tota mä sanoisin et se on niinku tai kuvailisin just kaikkee et mitä kaikkee et mitä kaikkee mä oon ite kokenut – – et ku sitä on niinku tosi vaikee lähtee kuvailee jos sitä ei oo ite nähny.”

Yhteisöllisyys oli vahvaa jo purjehduksien alkuhetkistä lähtien. Yhteisöllisyys on jopa tarpeellista, sillä purjehduksilla toimiminen tapahtuu niin vahvasti ryhmissä. Yhteisen tekemisen kautta tuntuukin olevan jokseenkin helppo nivoutua yhteen. Tekemisen lomassa ehtii kuitenkin myös keskustella ja tutustua toisiin. Tutustumisen kautta yhteisöllisyys vahvistuu entisestään.

6.2.4 Koulutus ja työllistyminen

Meriheimon purjehdukset tuntuvat merkityksellistävän sosiaalista osallisuutta myös siinä, että purjehduksen jälkeen osa purjehdukselle osallistuneista on kokenut halua kouluttautua joko merenkulkuun liittyvälle alalle, tai sosiaali- tai seikkailualalle. Tähän vaikuttavat myös aiemmin kuvatut onnistumisen kokemukset, jotka tuovat luottamusta siihen, että on

kykenevä tekemään asioita elämässään. Meriheimon kautta monet purjehduksille osallistuneista ovat huomanneet oman potentiaalinsa, ja ovat Meriheimon kautta kiinnostuneet kehittämään elämäänsä tämän potentiaalın mukaisesti.

”Tykkäsin opiskella niit taitoja ja sit mä mietin just et ois ihan sairaan makeeta päästä niinku tekemään jotain tollasta tulevaisuudessaki. Ja sitte talven aikana mä tai niinku syksyn aikana mä innostuin siit ajatuksesta et menis vaikka sinne Merikouluun tai mikä se on.”

” – – niin sithän mä tajusin, mä tiesin, et jo niinku aiemminkin et yhteisöpedagogi on esimerkiksi sellanen mielenkiintonen ammatti – – mä tiedän tyyppejä, jotka opiskelee sitä, mut sit se kerto niinku siitä seikkailukasvatuspuolesta ja siitä. Ja sit mä, sit mä vasta innostuin.”

Meriheimon purjehduksien koettiin auttaneen myös siinä, että tahto ja usko hakea ylipäättään opiskelemaan heräsi useammalla purjehdukselle osallistuneella. Lisäksi Meriheimon purjehduksien nähtiin olleen avuksi siinä, että jaksettiin pysyä senhetkisessä opiskelupaikassa ja jatkaa opiskelua. Meriheimon koettiin antavan voimavaroja niihin.

” – – mä en ois ehkä vieläkään saanu tarpeeks niinku vahvistusta ja kaikkee sitä varten, et mä oisin vaik hakenu kouluun, koska mä oon tosi monta vuotta yrittäny – – Se oli äärimmäisen vaikeeta just se koulunkäynti, mut sit mä oon aina halunnu hakee jonneki muualle ja sit mä en oo – – mut niissä kans se koulunkäyminen on iso kynnys, et ei oo ollu itsevarmuutta siihen – – ”

”No mä en ois todennäköisesti koulus enää – – mut mä en usko, et olisin tai jaksaisin niinku kouluunkaan tai kun on ollu niinku ihan sika rankkaa, et se niinku, sehän on ihan toisenlaista – – ja se kouluarki ja se vastuu ja niinku mitä se vaatii, on ihan erilaista ja se, et mä en varmaan olis jaksanu sen kaa vaan tai olis riittävän motivoitunu tai se ei olis niinku, niin.”

Koulutuksen lisäksi Meriheimon purjehduksien kautta sosiaalinen osallisuus merkityksellistyy siinä, että monet ovat saaneet voimavaroja hakea työtä ja mennä töihin. Lisäksi erilaiset työmahdollisuudet ovat alkaneet kiinnostaa eri tavalla ja erilaisten työllistymismahdollisuuksien laajuus on ymmärretty. Työllistymisen kautta myös taloudellinen tilanne on parantunut, mikä sekin on merkityksellinen näkökulma sosiaalisen osallisuuden kannalta.

” – – mä en todellakaan ois niinku työpaikkaa, aaa, ja sit mä tiä, kyl mä niinku olisin ehkä työharjoittelussa tai jotakin – – Ehkä se ja se työpaikka niin, en todellakaan olis uskaltanu hakee tai vielä alkaa jossain duunissa, jos niinku en olis ollu Meriheimossa.”

” – – mua kiinnostas just olla töis esimerkiksi samanlaises projektissa, kun tää tai vastaava. Tai sitten ihan joku nuorisotila, jossa on, kuhan pääsis jeesaan jotenkin jengiä, joka on ollu niinku samanlaises tilantees, kun itte tai vaarassa mennä sellaseen. Koska mulla on ollu silleen, et mä oon olisi tosi paljon kaihannut niinku joskus nyt jälkeen päin ajateltuna, niin ois pitänyt enemmän olla jotain, joku Meriheimo, sillon kun oli vielä nuorempi, koska se ois sit katkassu ehkä sen niinku syrjäytymisen jossain vaiheessa.”

Sosiaalisen osallisuuden kannalta työllistyminen ja kouluttautuminen kuvautui tärkeänä purjehduksille osallistuneiden vastauksissa. Monet puhuivat aiheesta purjehduksella, jolla olin tekemässä osallistuvaa havainnointia. Kouluttautumisesta oltiin innoissaan, ja jotkut kokivat jopa löytäneensä vihdoinkin sen oman alansa.

6.2.5 Uudet ystävät ja harrastukset

Viimeisimpänä sosiaalisen osallisuuden kannalta merkityksellisenä tekijänä olen nostanut aineistosta uudet ystävät ja harrastukset. Olen liittänyt nämä kaksi teemaa yhteen, koska koen niiden liittyvän toisiinsa sen perusteella, että uusien ystävien kautta tehdään paljon asioita ja lisäksi mahdollinen uusi harrastus tapahtuu kyseisten uusien ystävien kanssa.

Osa Meriheimon purjehduksille osallistuneista kokee, että osallistuminen on tuonut heidän elämäänsä uusia ystäviä sekä uuden harrastuksen. Meriheimon kautta on koettu olevan helppo tutustua uusiin ihmisiin. Tämä perustuu osittain siihen, että Meriheimossa tehdään paljon yhdessä, jolloin on helppo tutustua toisiin tekemisen lomassa. Myöskään mahdollisten eroavaisuuksien ei koettu olevan ongelma, koska Meriheimo oli niin suuri yhdistävä tekijä. Meriheimon kautta saatettiin tutustua sellaisiin ihmisiin, joihin ei todennäköisesti olisi normaalissa arjessa tutustunut. Koettiin, että ilman purjehduksille osallistumista näistä ystävyys-suhteista olisi jäänyt paitsi.

” – – että nyt on paljon jengii joiden kans voi tehdä kaikkee kivaa – – ja just se, et avaimena se, et tehdään niitä asioita ja eikä silleen vaan istuta miettimässä niitä asioita tai, tai silleen. Koska se tekeminen on kivaa ja se tavallaan vapauttaa just siitä – – ”

” – – et sai nähä uusii ihmisii, kenellä ei oo niinku mitään yhteistä , niinku ehkä, et se on niinku.”

Osa kokee saaneensa Meriheimosta ja purjehduksesta pysyvän harrastuksen. Monia purjehduksille osallistuneita ei kiinnostanut varsinaisesti alalle kouluttautuminen tai muutenkaan työllistyä mihinkään Meriheimoon tai sen ympärillä pyöriviin teemoihin liittyvään. He kuitenkin pitivät arvokkaana Meriheimon tuomaa kokemusta. Kokemuksen kautta heille on syntynyt halu harrastaa purjehdusta enemmänkin. Osa myös mietti liittymistä Suomen nuorisopurjehtijoihin, jonka kautta erilaiset purjehdustoiminnat ovat myös mahdollisia.

”Ymm no mä halusin niinku tota löytää jonkun tämmösen harrastuksen – – Se on niin kuitenkin se et niinku joku semmonen kiva kiva harrastus mihin on sit kiva mennä ja saa uusii kavereit ja näin ja oppii uutta.”

”No, mä toivoisin, et mä saan tai mä oon tän Meriheimon, et mä oon niinku aktiivinen osa tai Meriheimo on aktiivinen osa mun elämää.”

Kaiken kaikkiaan Meriheimo on siis tuonut mielekästä tekemistä ja uusia, mahdollisesti jopa pitkäikäisiä ystävyysuhteita monen osallistuneen elämään. Uusille purjehduksille lähtemiseen on kova halu, ja Meriheimon kautta tulleisiin ystäviin halutaan pitää yhteyttä jatkossakin. Uusien ystävien kanssa voi nähdä ja harrastaa Meriheimon ulkopuolellakin.

7 Johtopäätökset

Tässä pro gradu -tutkielmassa on tarkasteltu, millaisia taustoja ja motiiveja Meriheimon seikkailupurjehduksille osallistuneilla on sekä sitä, millaiseksi sosiaalinen osallisuus merkityksellistyy purjehduksille osallistuneiden vastauksissa. Tutkielmassa on myös kuvattu Meriheimo-hanketta.

Purjehduksille osallistuneiden taustat ja motiivit ovat erilaisia, mutta joitakin yhdistäviä lähtökohtia heillä on. Monella esiintyy kouluttautumattomuutta ja työttömyyttä sekä taloudellisen tilanteen heikkoutta. Joillakin on päihde- tai mielenterveystaustaa, mutta kuntoutuminen on käynnissä. Vaikka omassa elämässä ei tutkimushetkellä mene välttämättä kovin hyvin, tulevaisuus nähdään valoisana ja toivo paremmasta on vahva. Yhteinen tekijä purjehduksille osallistuneilla on se, että elämä on jonkinlaisessa muutoskohdassa ja elämään halutaan muutosta.

Tulosten perusteella näyttää siltä, että Meriheimon purjehduksien kautta sosiaalinen osallisuus merkityksellistyy purjehduksille osallistuneille eri tavoin. Purjehduksille osallistumisen jälkeen koetaan kovaa halua muuttaa asioita omassa elämässään. Muutoshalu johdetaan osittain siitä, että purjehduksilla koetut onnistumisen tunteet lisäävät luottamusta itseensä ja tuovat esiin mahdollisen piilossa olevan potentiaalin. Lisäksi onnistumisen kokemukset vahvistavat ja voimaannuttavat monia purjehduksille osallistujia. Oman potentiaalinsa löytymistä edesauttaa myös vahva yhteisöllisyys ja sen kautta löydettyt uudet ystävät.

Onnistumisten ja potentiaalinsa löytymisen kautta monilla herää halu kouluttautua, joko purjehdusosalalle, sosiaali- tai seikkailukasvatusosalalle tai sitten vain kouluttautua ylipäänsä. Monet myös saavat voimaa hakea töihin ja työllistyvätkin. Tulosten perusteella on nähtävissä, että monet ovat kehittäneet purjehduksesta uuden harrastuksen sekä saaneet uusia ystäviä sen kautta. Sosiaalisen osallisuuden teemat ovat vahvasti esillä ja niitä tuodaan merkityksellisesti esille.

Yhteisöllisyys koettiin vahvana Meriheimon purjehduksilla. Yhteisöllisyyden katsotaankin olevan eräs merkityksellinen tekijä sosiaalisen osallisuuden kannalta. Kuuluessa johonkin yhteisöön niissä voi toimia ja niiden kautta voi vaikuttaa erinäisissä asioissa. Yhteisöllisyys voi parantaa elämänlaatua verrattuna yksinäisyyttä mahdollisesti aiheuttavaan yksilöllisyysnäkökulmaan. Yhteisöt nähdään voimavaroina, joihin kuuluminen lisää hy-

vinvointia. (Juhila 2006, 123, 125-126.) Meriheimon purjehduksilla koettu yhteisöllisyys tuntuu juurikin lisänneen osallistujien hyvinvointia.

8 Pohdinta

8.1 Pohdintaa Meriheimo-hankkeesta

Vaikka purjehduksille osallistuneiden vastauksissa löytyy sosiaalista osallisuutta merkityksellistäviä teemoja, nousee mieleeni muutamia pohdittavia asioita. Ensimmäisenä mieleeni tulee se, että on tärkeää miettiä ja tiedostaa, että mikä tahansa vastaava seikkailukasvatuksellinen toiminta voi yhtä lailla olla merkityksellistä sosiaalisen osallisuuden kannalta. Yhtenä esimerkkinä nousee mieleen erilaiset vaellukset, joissa on myös seikkailuelementtejä sekä fyysisesti ja psyykkisesti haastavia tilanteita. Toki purjealus tilana tuo Meriheimoon oman aspektinsa, koska tila on pienehkö ja merellä ei pääse niin sanotusti piiloon, omaan rauhaan. Itsensä ylittämisen kokemuksia voi kuitenkin olla mahdollista saada muunlaisessakin toiminnassa kuin juuri Meriheimon järjestämässä purjehdustoiminnassa.

Toisena pohdintaa aiheuttavana seikkana mieleeni nousee havainnoitavienikin ilmaisema jonkinasteinen surumielisyyys purjehduksen jälkeen. Monet korostivat sitä, että tuntuu todella tyhjältä, kun purjehdus loppuu, ja täytyy palata yksinäiseen omaan kotiin. Tämä on hyvin ymmärrettävä tunne ja huoli, koska itsellenikin oli hieman kummallinen olotila palata kotiin purjehduksen jälkeen. Viikko 25 saman ihmisen kanssa jokseenkin pienessä purjelaivassa jättää jälkensä. Yhteisöllisyys tulee viikon aikana niin voimakkaaksi, että purjehduksen jälkeen pudotus arkeen voi olla monelle kovakin. Onko mahdollista, että jollekin yksinäiseen kotiin palaaminen on jopa liian ahdistavaa?

Kolmas mieleeni tuleva ajatus purjehduksista on se, että aiheuttavatko ne jonkinasteista laitostumista. Laitostumisella tarkoitan sitä, että uppoutuu ja tottuu jonkin laitoksen, tässä tapauksessa kuunari Helenan, rutiineihin niin vahvasti, että normaaliin arkeen palaaminen on vaikeaa. Viikon purjehdus upottaa purjelaivan arkeen ja rutiineihin, joihin putoaa yllättävän nopeastikin. Omakohtaisesta kokemuksesta jo parin päivän purjelaivalla olo jokseenkin tuntuu aiheuttavan jonkinasteista laitostumista, ja ajatus elämästä ennen purjehdusta tuntuu omituiselta, kuin unelta. Lisäksi tuntuu, ettei purjelaivalla olon lisäksi voi ol-

la muuta elämää. On vain purjelaiva ja sen ihmiset. Ja jälleen herää kysymys, mitä purjehduksen jälkeen?

Onneksi Meriheimon purjehduksiin kuuluu jälkitapaaminen, jolloin purjehduksella olleen joukon kanssa tavataan vielä kerran. Jälkitapaaminen on usein parin tai muutaman viikon päästä purjehduksen päättymisen jälkeen. Siinä ajassa arki on ehtinyt alkaa tuntua taas arjelta ja omat rutiinit rutiineilta. Purjehduksen herättämiä ajatuksia on ehtinyt käydä rauhassa yksin läpi. Jälkitapaamisella näitä ajatuksia saa käydä joukolla läpi. Tarkoituksena onkin reflektoida purjehduksella tapahtunutta, omaa oppimaansa eli sitä, mitä purjehdukselta jäi käteen. Jälkitapaamisen lisäksi osa ilmoittautuu uusille Meriheimon purjehduksille ja osa lähtee Meriheimon vertaisohjaaja-koulutukseen. Useat myös liittyvät Suomen nuorisopurjehtijoihin, minkä kautta on myös mahdollista päästä purjehduksille.

Näen Meriheimon kaltaisen hankkeen hyödylliseksi, koska koin itse sen, millainen vaikutus purjehduksella voi olla omaan elämään. Vaikken itseäni luokittelekaan syrjäytyneeksi tai syrjäytymisvaarassa olevaksi, koen silti Meriheimon vaikuttaneen minuunkin jollain tavalla.

Koettu seikkailu Meriheimon purjehduksella on enemmän kuin pelkkä ilmainen purjehdus. Sitä ei tulisikaan kutsua pelkästään ilmaiseksi purjehdukseksi tai käyttää sitä myyntipuheena. Meriheimo on niin paljon muutakin. Meriheimo todellakin muuttaa elämää, ainakin hetkeksi.

8.2 Pohdintaa tutkielman toteuttamisesta

Pro gradu -tutkielmani toteutus oli monivaiheinen prosessi. Se alkoi yhteydenotolla Y-Säätiön Meriheimo-hankkeen projektipäällikköön. Tapaamisten kautta yhteistyöstä sovittiin ja aloin kirjoittaa tutkimussuunnitelmaa. Tutkimussuunnitelman valmistuttua hain tutkimuslupaa Y-Säätiöltä ja pääsin tekemään varsinaista tutkimusta.

Kuten missä tahansa tutkimuksessa on mahdollista käydä, muokkautuivat tutkimustehtäväni ja tutkimuskysymykseni tutkimuksen loppupuolelle saakka. Tutkimussuunnitelmasani nämä eivät olleet parhaat mahdolliset, ja niiden oikea muoto löytyi oikeastaan vasta varsinaista analyysiä tehdessä ja tutkimusraporttia kirjoittaessa. Näin ollen tutkimussuunnitelmani ei tältä osin toteutunut, mutta en näe tätä ongelmallisena asiana. Valitsemani

teoreettis-käsitteellinen viitekehys sen sijaan piti loppuun saakka, ja sen koen tärkeämmäksi tutkimukseni tulosten kannalta.

Koska tutkimustehtäväni ja tutkimuskysymykseni muokkautuivat tutkimuksen loppupuolelle saakka, tulokseni vastaavat hyvin tutkimuskysymyksiini. Tältä osin tutkimuksen aineistolähteisyys oli siis onnistunutta, mutta teoreettis-käsitteellinen viitekehys pysyi mukana ohjaten analyysiäni. Näin ollen tutkimuksen tulokset vastasivat melko hyvin ennako-odotuksiani, jokseenkin joitakin yllätyksiäkin tuloksista ilmeni. Yhtenä esimerkkinä yllättävyydestä voisi olla se, miten tyytyväisiä purjehduksille osallistuneet olivat omaan elämäänsä ennen purjehdusta, vaikka taloudellisesti ei mennyt hyvin ja oli kouluttamattomuutta tai työttömyyttä.

Jälkikäteen ajateltuna tutkimusaineisto ei ollut tutkimustehtäväni kannalta paras mahdollinen, vaikka kattava se olikin. Jos olisin itse haastatellut purjehduksille osallistuneita, olisin voinut itse muodostaa haastattelurungon. Jos olisin itse muodostanut haastattelurungon, olisivat kysymykset voineet olla enemmän relevantteja tutkimusongelmani kannalta. Näin ollen tutkimukseni olisi mahdollisesti saanut lisäsyvyyttä aiheeseensa. Lisäksi se, että jos olisin ollut havainnoimassa useampaa kuin yhtä purjehdusta, olisin saanut näkökulmaa useammalta purjehdukselta ja tällöin olisi ollut mahdollista myös vertailla, jos purjehduksien välillä olisi ollut joitakin eroavaisuuksia. Kuitenkin kaiken kaikkiaan tutkimusaineistosta selvisi riittävästi, jotta koen tutkimukseni olleen mielekästä.

Jatkotutkimukselle on paikkansa, ja koen kiintoisana, jos purjehduksille osallistujia haastateltaisiin esimerkiksi viiden tai kymmenen vuoden päästä ja katsottaisiin, kokevatko he edelleen Meriheimon merkityksellisenä sosiaalisen osallisuutensa kannalta tai muutoin heidän elämässään. Myös vertaileva tutkimus jonkin vastaavan seikkailutoimintaa järjestävän tahon kanssa voisi olla kiintoisaa.

Lähteet

Allardt, Erik (1993) Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) The Quality of Life. Oxford: Clarendon press, 88–94. Luettu sähköisenä osoitteessa [http://web.b.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/ehost/detail/detail?vid=0&sid=c4ef66fa-0d61-47fb-a5e2-25e59cabdb4b%40pdc-v-
sess-
mgr01&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=273530&db=nleb
k](http://web.b.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/ehost/detail/detail?vid=0&sid=c4ef66fa-0d61-47fb-a5e2-25e59cabdb4b%40pdc-v-
sess-
mgr01&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=273530&db=nleb
k)

Byrne, David (2005) Social Exclusion. Second Edition. Issues In Society. Berkshire: Open University Press.

Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri (2014) Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11/2014. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Luettu sähköisenä osoitteessa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153032/Tutkimuksia%20ja%20selvityksi%20c3%a4%2011%202014%20Monenlainen%20tapaustutkimus%20Eriksson%20Koistinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2010) Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–44.

Eskola, Jari (2015) Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysin vaihe vaiheelta. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–206.

Grönfors, Martti (2010) Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 154–170.

Havainnointi- ja tutkimuspäiväkirja (2019). Julkaisematon.

Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 123. Saarijärvi: Gummerus.

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu sähköisenä osoitteessa

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1

International Federation of Social Workers (2019) internetsivut.

<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juvonen, Tarja (2015) Sosiaalisesti kontrolloitu, hartaasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 165. Helsinki: Unigrafia.

Karppinen, Seppo J.A. & Latomaa, Timo (2015) Seikkaillen elämyksiä III. Suomalainen seikkailupedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Karppinen, Seppo J.A. (2010) Seikkailukasvatus – erilainen tapa opettaa ja oppia. Teoksessa Timo Latomaa & Seppo J.A. Karppinen (toim.) Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 118–135.

Karppinen, Seppo J.A. & Latomaa, Timo (2007) Elämyksestä ja kokemuksesta teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa Seppo J.A. Karppinen & Timo Latomaa (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 11–20.

Kivelä, Ari (2010) Toiminta – elämys – sivistys. Teoksessa Timo Latomaa & Seppo J.A. Karppinen (toim.) Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 36–57.

Kivelä, Valteri & Lempinen, Juho (2009) Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku: KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry. Luettu sähköisenä osoitteessa http://www.kota.fi/wp-content/uploads/KOTA-AHM_book_press-toinen-painos.pdf

Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (2007) Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Markus Laine & Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 9–38.

Laine, Terhi & Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi (2010) Mitä on syrjäytymisen vastainen työ? Teoksessa Terhi Laine & Susanna Hyväri & Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 9–25.

Latomaa, Timo & Karppinen, Seppo J.A. (2010) Elämys, kokemus – teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa Timo Latomaa & Seppo J.A. Karppinen (toim.) Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 9–19.

Leemann, Lars & Kuusio, Hannamaria & Hämäläinen, Riitta-Maija (2015) Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Luettu sähköisenä osoitteessa https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600

Madanipour, Ali & Cars, Göran & Allen, Judith (2000) Introduction. Teoksessa Ali Madanipour & Göran Cars & Judith Allen (toim.) Social Exclusion in European Cities. Processes, Experiences and Responses. Lontoo: Routledge, 7–19.

Malmsten, Annukka (2007) Rajaaminen. Teoksessa Markus Laine & Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 57–73.

McCulloch, Kenneth H. (2002) Four Days Before The Mast: A Study of Sail Training in the UK. The University of Edinburgh. Ladattu sähköisenä osoitteesta <https://www.era.lib.ed.ac.uk/handle/1842/24934?show=full>

Myrskylä, Pekka (2012) Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva analyysi No 19, 1.2.2012. Luettu sähköisenä osoitteessa <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Niemelä, Pauli (2010) 1.1 Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa Pauli Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy, 16–37.

Nuorisolaki 1285/2016.

Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena (2013) Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehdoja sosiaali- ja työvoimapalveluissa. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 113–145.

Peltola, Taru (2007) Empirian ja teorian vuoropuhelu. Teoksessa Markus Laine & Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 111–129.

Perustuslaki 731/1999.

Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelma 6.6.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23. Luettu sähköisenä osoitteessa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–255.

Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Vaajakoski: Gummerus.

Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari (2010) Tapaus ja tutkimus = Tapaustutkimus? Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 189–199.

Sandberg, Otso (2015) Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto. Tampere:

Tampere University Press. Luettu sähköisenä osoitteessa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96542/978-951-44-9677-6.pdf?sequence=1>

Siisiäinen, Martti (2014) Four Faces of Participation. Teoksessa Aila-Leena Matthies & Lars Uggerhøj (toim.) Participation, Marginalization and Welfare Services. Concepts, Politics and Practices Across European Countries. Surrey: Ashgate, 29–45. Luettu sähköisenä osoitteessa <http://ebookcentral.proquest.com/lib/helsinki-ebooks/detail.action?docID=1570491>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Särkelä-Kukko, Mona (2014) Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Arja Jämsén & Anne Pyykkönen (toim.) Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdisty ry. Saarijärvi: Saarijärven offset, 34–50.

Särkinen, Raija & Tiilikainen, Emma (2018) Kokemusasiantuntijuuden ja vertaisohjaamisen toimintamallin kehittäminen kuntouttavaan purjehdustoimintaan. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Luettu sähköisenä osoitteessa <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142196/ONT%20Sarkinen%20ja%20Tiilikainen%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Temisevä, Lilli (2016) Elämyksiä saaristomerellä. Kartoitus osallistujien kokemuksista Y-Säätiön purjehdukselta 2016. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Luettu sähköisenä osoitteessa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117628/Temiseva_Lilli.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettu sähköisenä osoitteessa https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valkama, Katja & Raisio, Harri (2013) Kansalaisraati – Deliberatiivinen demokratia rakenteellisen sosiaalityön työmuotona? Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 87–112.

Valli, Raine (2010) Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–127.

Y-Säätiö (2019a) Sähköinen Meriheimo -power point-esitys. Luettu 2.3.2019. Julkaisematon.

Y-Säätiö (2019b) Sähköinen Meriheimo-esittelyteksti. Luettu 2.3.2019. Julkaisematon.

Liitteet

Liite 1

Infokirje

Hei!

Olen sosiaalityön maisteriopiskelija Helsingin yliopistosta. Teen pro gradu -tutkielmaani yhteistyössä Y-Säätiön kanssa heidän Meriheimo – nuorten oma väylä! -hankkeeseensa liittyen. Tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella sail training- ja seikkailukasvatus-menetelmien käyttöä Meriheimo-hankkeessa sekä analysoida, lisäävätkö nämä menetelmät sosiaalista osallisuutta.

Kerään aineistoa tutkimukseeni osallistuvalla havainnoinnilla. Tämä tarkoittaa sitä, että tulen mukaan samalle purjehdukselle, jolle sinäkin olet osallistumassa. Purjehduksella osallistun samaan toimintaan kuin muutkin, mutta samalla tarkkailen sen tapahtumia ja kirjaan havaintojani ylös tutkimus- ja havainnointipäiväkirjaan. Mahdollisesti otan myös valokuvia. Pysin tekemään kaikki kirjaukset niin, ettei yksittäistä tutkimukseen osallistuvaa henkilöä voi tunnistaa kirjauksista. En kirjaa ylös minkäänlaisia tunnistetietoja tutkimukseen osallistuvista, kuten nimiä tai ikiä. Valokuvatkin otan niin, ettei niissä näy kenenkään kasvoja. Pysin tekemään yksilöivätkin kuvailut niin, ettei ketään voida yksilöllisesti tunnistaa valmiista tutkimuksesta. Säilytän tutkimus- ja havainnointipäiväkirjaa sekä valokuvia siten, ettei kukaan muu minun itseni lisäksi pääse näkemään niitä.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit halutessasi kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Jos kieltäydyt, jätän sinut havaintojeni ulkopuolelle purjehduksella. Lisäksi voit myös kesken tutkimuksen muuttaa mieltäsi, ja kieltäytyä havainnoinnista. Jo kerättyä aineistoa tulen kuitenkin käyttämään tutkielmassani.

Jos haluat osallistua tutkimukseen, allekirjoitat ennen tutkimukseen osallistumista suostumuslomakkeen, jolla annat luvan siihen, että saan havainnoida sinua purjehduksella ja käyttää tätä havainnointiaineistoa pro gradu -tutkielmassani.

Jos sinulla herää jotain kysyttävää, voit olla suoraan yhteydessä minuun.

Kiitos, että osallistut tutkimukseen!

Terveisin,

Hanna

hanna.skogstrom@helsinki.fi

Skogström

Liite 2

Suostumuslomake

Olen lukenut saamani infokirjeen, tutustunut tutkimuksen tarkoitukseen ja aineistonkeruumenettelmään sekä aineiston käyttötarkoitukseen ja käsittelytapoihin. Suostun osallistumaan tutkimukseen ja annan tutkijalle luvan havainnoida minua ja toimintaani Meriheimon purjehduksella. Suostun, että tutkija saa hyödyntää keräämäänsä aineistoa tutkimuksessaan sellaisessa muodossa, jossa pyritään siihen, ettei yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys